

domnii doi

**CORESPONDENȚĂ „22”
SCRISOAREA A 98-A**

Domnii de la „22”

Am citit o parte din articolele inserate în „22” Nr. 16/4 mai a.c.

Vă mărturisesc sincer că este pentru ULTIMA DATA eșed ne mai obosim ochii citindu-vă MAGARIILE din aceste articole.

Nu am crezut că niște oameni, așa-sist „Culți” veți fi în stare să calomniați pe acei ce nu v-au făcut nici un rău! Dar probabil, totmai de asta continuați cu fel de fel de MIRSĂVIL exact ca și cei de la P.N.T.C.D. Sinteți exact „calapodul” lor. Dar cum „cei ce se aseamănă se adună”... v-ați demascat singuri ce LICHELE ORDINARE sinteți.

Oare sinteți atât de orbi și nu vedeți că nu mai aveți nici o șansă de a supraviețui?

V-ați uitat la televizor să vedeți câtă hujă vine să-i scameze și să-i salute pe d-nul Iliescu?

Si cred că vă dați seama că toți vin din plăcere (că doar n-ai fi atât de timpurii încât să nu vedeți)!

Nu uitați că România nu se rezumă la câteva mii, zeci de mii de oameni, ci la câteva zeci de milioane de oameni, care vă condamnă de ceea ce scrieți și odată, vă asigurăm, că veți plăti. Nu uitați că mai devreme sau mai târziu veți plăti

toate porcăriile pe care binevoiti a le scrie.

De ce nu scrieți de acei ce au stat în străinătate o viață de om, iar acum vin să prindă „OSUL”? De ce? SĂ trăiască DOLARI de care-i primii, scribe ordinar ce sinteți. V-ați vindut țara porcilor!

Dacă ați știți citi sinteți de urti de toți oamenii, v-ați mai potoli. De ce nu-i luați la întrebări pe paralișii de Paler care s-a inseris ca independent pentru senat. Ba mai aveți și nerusinare să-i anunțați și în ziar. Vă face mare cinste, lepădăturilor!

V-ați înhăitat cu scleroza de Doina Cornea care impropoacă numai venin.

V-ați întrebat, în numele dreptății, citi oameni au aderat la falmoasa „Proclamație de la Timisoara”? Si cite falsuri s-au comis?

Ar fi mai multe să vă spunem, dar ne e scorbă de voi, lepre puturoase ce sinteți!

Ruşine vouă trădători de țară, care sinteți cumpărați cu bani grei!

P.S. La muncă cu voi, GOLANI rănoși, care mincați de pomana, pilnea pomorului.

Un colectiv de oameni care nu a făcut niciodată politica.

CHESTIONAR „22”

Revenim asupra promisiunii făcute acum un an, de a repeta chestionarul „22” cu atât mai mult cu cât sperăm ca revista noastră să apară în curând. Într-un număr sporit de pagini Răspunsurile la chestionar se vor publica în cea de a doua parte a lunii ianuarie, pentru ca să avem timp să primim între timp toate scrisorile dumneavoastră:

— În ultimele 8 luni am cumpărat revista „22”:

1. — Mai des decât înainte
2. — La fel de des
3. — Mai rar.

— În ultimele 8 luni am cumpărat revista „22” mai rar pentru că:

1. — Mi se pare mai neinteresantă decât înainte
2. — Este prea scumpă față de posibilitățile mele
3. — Imi este greu s-o găscosc.

— În revista „22” mă interesează mai ales:

1. — Cronica politică
2. — Cronica parlamentară
3. — Accentele
4. — Reportajele din actualitate
5. — Revista presei
6. — Interviuurile cu personalități cunoscute
7. — Articolele despre cărți
8. — Teatru
9. — Film

— Enumerați autorii pe care obișnuți să-i citiți, în ordinea preferințelor.

— Ce subiecte noi v-ar interesa să găsiți în revista „22” (sport, probleme de educație, sexologie, alte propuneri).

Grafica — DAN PERJOVSCHI

Redacția revistei „22” anunță pe cei interesați (biblioteci, persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi editate în 1990 (nr. 13, 26, 29, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50) și 1991. Doritorii se pot adresa la numărul 14 17 76.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea publicației în străinătate.

Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizată de redacția Revistei „22” este interzisă.

Revista „22” primește spre publicare anunțuri de mică și mare publicitate. Relații suplimentare la tel. 14 17 76, la domnul Turcu Nicolae.

Asigurăm abonamente avantajoase la sediul redacției:

Pentru trimestrul întâi al anului 1992, cu ridicarea abonamentului la sediul redacției și cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp. Costul unui astfel de abonament este de 200 de lei pe trimestru (cu o reducere de 40 de lei în raport cu costul real).

Pentru persoanele care nu se pot abona astfel, abonamentele vor fi expediate prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale (144 de lei). Costul unui abonament va fi de 384 de lei pe trimestru.

Pentru profesorii de liceu, studenții și elevii din provincie, costul unui abonament la Revista „22” pe primul trimestru al anului 1992 va fi doar 192 lei (adică jumătate din prețul obișnuit al unui abonament expedit prin poștă, cealaltă jumătate urmînd a fi suportată de „Institutul pentru Democrație în Estul Europei”, cu sediul la New York). Cei interesați sint rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 192 lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45103532, BCR, Filiala sector 1, str. Londra nr. 10) și o adeverință din care să reiasă că sint profesori, studenți sau elevi (pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru „Serviciul de difuzare”). Expedierea revistei se va face de către redacție, în costul abonamentului fiind incluse și cheltuielile de expediție.

Cititorii din străinătate se pot abona la revista „22” depunînd costul abonamentului în contul nr. 47 218 1600030 — Banca Comercială Română sector 1, str. Londra nr. 10, (cu specificația: pentru revista „22”) sau trimițînd un cec pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei nr. 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 52 dolari pe an (26 dolari pe 6 luni, 13 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (84 DM anual, 42 DM pentru 6 luni, 21 DM trimestrial, 300 franci francezi anual, 150 franci pentru 6 luni, 75 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 62 dolari anual, 31 dolari pe 6 luni, 15,50 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sint incluse și cheltuielile de expediție.

Îi anunțăm pe cititorii noștri că Revista „22” se găsește de vânzare și în librăriile HUMANITAS

Librării HUMANITAS:

- București, Cal. Victoriei 101, tel. 59 44 30
- Iași, str. V. Alecsandri 8, tel. 4 64 33
- Sibiu, bd. N. Bălcescu 16

Expoziții permanente de carte HUMANITAS cu vânzare:

- Bacău, str. N. Bălcescu 12 (Fondul Plastic)
- Blaj, str. 23 August 30 („THETA” SRL)
- Brașov, str. Mureșenilor 1 și bd. Victoriei 10 (Fondul Plastic)
- Craiova, str. Iancu Jianu 26 („OMNISCOP” SRL)
- Galați, str. Eroilor 7 (Fondul Plastic)
- Pitești, Pasajul Victoriei 89 (Galeria de Artă Naivă)
- Timișoara, bd. Revoluției 1989
- Cluj, Piața Universității 11
- Arad, str. Vasile Alecsandri 1

Tehnoredactare și editare
texte muzicale
EURO-MARKETING S.R.L.
Bucuresti. Telefon: 11.18.62.

NECULAI C. MUNTEANU

RĂZBOIUL CELOR DOUĂ ROZE

Lupta pentru putere dintre câștigătorii și profitorii revoluției din decembrie '89, dacă revoluția a fost, a intrat într-o nouă fază, extrem de acută și de extremă urgență. Patru documente au monopolizat în acest sens atenția opiniei publice din săptămâna politică de care ne ocupăm: scrisoarea (aproape) de adio, pe care ex-premierul și încă liderul național Petre Roman a adresat-o președintelui Ion Iliescu, declarația biroului de presă al S.R.I., interviul acordat de președintele Ion Iliescu agenției Associated Press și difuzat de T.V.R. la „o oră de vîrf” și în fine, scrisoarea celor 56 de senatori fesenisti adresată Biroului Executiv al Colegiului Director al Frontului Salvării Naționale, citită la televiziune de senatorul Vasile Văcaru, la o oră de vîrf. Foarte de vîrf. Vîrfuri vîrfuri.

Conflictul de interese și de persoane în formarea politică atât de grăbită să ocupe vîrfurile politice creat în decembrie 1989 e vechi. Practic, s-a declanșat odată cu nașterea Frontului Salvării Naționale. Cîna își amintește cele întâmplate în noaptea nașterii acestui partid cu nume de împrumut și care nici n-a fost vreodată partid în adevăratul sens al cuvîntului, știe despre ce vorbesc.

După demiterea brută a primului ministru și liderului F.S.N., Petre Roman, două „minerale” din septembrie conflictul a devenit public și s-ar părea ireconciliabil. Incanabil și chiar, primul ministru a trecut la atac. La început, pe două fronturi: președintele și S.R.I.-ul. Președintele este acuzat că se opune în-

noirii unor instituții și structuri importante ale statului prin oameni nelegali de trecutului comunist, că a încercat să-l îndepărteze pe el, Petre Roman, de la conducerea partidului la convivia națională a F.S.N., că s-a opus comunicatului guvernului de condamnare a puștii de la Moscova. În fine, capitularea președintelui din septembrie în fața unor acțiuni împotriva legii a demonstrat că „drumurile noastre către reforme politice și economice s-au despărțit” că „opinile noastre asupra democrației și principiilor legalității democratice se deosebesc categoric”. În ceea ce privește S.R.I.-ul, mai precis directorul acestuia, Virgil Măgureanu, Petre Roman l-a acuzat de amestec în politică, inclusiv în demiterea lui din septembrie, și de manipulare a „dosarelor Securității”.

A urmat comunicatul fastuos, extrem de amplu al biroului de presă al S.R.I. D-l Petre Roman să fie sănătos și liniștit, dosarele Securității sînt bine păstrate, la loc sigur, cu excepția celor care au fost sustrate în decembrie 1989, ei despre supturile și alegatiile domniei sale, acestea nu vor decît să pună sub semnul îndoielii probitatea profesională a celor care „critică rezultatele” atât de evidente, ale guvernării Roman. Campania de calomnii declanșată de Petre Roman împotriva S.R.I. și a conducerei acestuia „se explică exclusiv printr-o gândire politică de tip totalitarist; cine nu-l cu noi e împotriva noastră”. Ironia băieților de la S.R.I. este de-a dreptul mortală. Mai ales că el nu uită să-i amintească ex-premierului că „aceasi atitudine o manifestă și cînd a-

tacă instituția prezidențială și pe exponentul ei, de al cărui sprijin s-a bucurat și s-a folosit din plin, cel puțin în prima parte a fulgurantei sale cariere „politice”.

Cum ex-premierul Petre Roman, în fuga lui înainte, a mai anunțat că Frontul nu va mai accepta nomenclaturistii pe listele viitoarelor alegeri, ba chiar că s-ar putea să nu-l sprijine nici pe președintele Ion Iliescu, în eventualitatea că ar intenționa să candideze pentru un nou mandat prezidențial, în arenă a intrat însuși președintele cu faimosul interviu acordat agenției Associated Press și difuzat de televiziune la o oră de vîrf. Acuzatiile au devenit deosebit de precise, Petre Roman s-a îndepărțat de platforma inițială a Frontului, a cam luat-o spre un „liberalism social”, a adoptat lozincile dreptei militante din tezele platformei de la Timisoara, a trecut cu toate bagajele în tabăra celor „care ne acuzau pe noi (toți de neocomunism, de criptocomunism”. Cit despre „foști nomenclaturisti, ce-i ala nomenclaturist, chestiunea trebuie definită”. D-l Roman nu a trăit și nu a fost beneficiarilor privilegiilor fostei nomenclaturi? Corect, cum ar spune chiar d-l Roman.

A doua și a explodată scrisoarea celor 56 de senatori fesenisti. Contestarea liderului național trebuia să vină mai de la bază și nu întîmplător din Senat, unde ex-premierul are un admirator statornic în persoana d-lui Alexandru Bărlădeanu. Sarcina de a o citi la televiziune, la o oră de vîrf, i-a revenit senatorului Vasile Văcaru, viclean copil de „casă” al Frontului și care nu uită că dăorează totuși, și chiar mai mult decît altii, omului de la Cotroceni. Liderul Frontului este acuzat de „atitudine dictatorială, de lipsă de transparență, de deturnarea liniei politice, de acaparare a partidului, de defăimare a președintelui s.a.m.d. S-a cerut convocarea de urgență a unei Convenții Naționale extraordinare, revenirea la ideile fundamentale ale statutului, alegerea prin vot secret a conducerei, sprijinul pentru o nouă candidatură la președinție a d-lui Ion Iliescu.

Liderul național Petre Roman a rămas cam singur printre dușmanii de azi, care au fost tovarășii de drum de ieri. Chiar și colaboratorii mai apropiați au început să-l abandoneze, unii arătîndu-se dispoziții și pentru alte alianțe. Ruptura între cei doi pare a fi definitivă, reconcilierea aproape imposibilă. Adeptii președintelui sînt decisi să preia controlul Frontului, chiar și cu prețul unei rupturi care l-ar împinge pe fostul lider la crearea unui nou partid cu cei care i-au mai rămas credincioși, însă „baza lui de masă” e incertă, pentru că „puștii” par decisi s-o recupereze, și, în acest sens, activitatea în teren a și început, s-ar părea, cu succes. Ex-premierul i-au mai rămas puține căi de atac, pentru că și-a ales prea multă ținte în același timp: președintele, S.R.I.-ul și nomenclatura. În dispoziția care va urma s-ar putea să lăsa scinte, iar noi să aflăm lucruri care pînă acum ne-au fost ascunse cu grijă. Problema e cit știe ex-premierul despre cele întîmplătoare în decembrie '89, și după aceea, și în ce măsură toate acestea îi vor fi și de folos. Pentru „că lucruri multe știu și alții. Cel ce a acuzat S.R.I.-ul de utilizarea ilegală a dosarelor trebuie să știe că „dacă S.R.I. ar întreprinde asemenea acțiuni, „demolarea” individului respectiv ar fi completă și fără drept de apel”. Nu e vorba de o amenințare, doamne ferește, S.R.I.-ul nu se amestecă în politică. E un morman greu de senșur. E doar un mesaj.

Încercînd să-l desușesească, ex-premierul va avea timp, destul timp să mediteze la toate greseliile pe care le-a făcut din decembrie încoace. Și ele multe. Și grele. S-ar putea să descopere că temperamentul nestrunit e un defect grav în politică. S-ar putea să mai descopere un adevăr bine știut de adversarii săi, cel al pasului înapoi. În fine s-ar putea să mai afle că politica e ca fetele alea care acționează la ore mici la Intercontinental. Iar cînd e înbrăcată în roșu, ca singele clasei muncitoare, e fără milă. Și că trăim vremuri în care scoopul scuză mijloacele. Toate mijloacele.

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ

BĂLUL MILIOANELOR

Prima inițiativă legislativă a Guvernului Stolojan, a intrat săptămîna trecută în dezbaterile Camerei Deputaților. E vorba despre proiectul de Lege privind înființarea partidelor pentru campania electorală. Guvernul instalat în octombrie și-a asumat sarcina de a organiza alegeri corecte, dar acest lucru nu stă în puterea sa decît în parte, deoarece administrația locală va avea încă un rol important. În puterea Guvernului stă însă elaborarea unui proiect de lege care, indiferent cum va ieși în urma dezbaterilor din Parlament, să conțină cele mai bune criterii de finanțare. Ce ne propune însă proiectul de Lege? Finanțarea partidelor potrivit reprezentării în actualul Parlament, cu toate că toate sondajele de opinie din ultimul timp ne probează o scădere evidentă a popularității F.S.N. Din cele 200 milioane de lei alocate de Ministerul Finanțelor, Frontul ar lua cam 112 milioane, altele partide reprezentate în Parlament ar primi împreună 58 de milioane, iar celelalte 30 de milioane s-ar împărți la puzderia de partide fără reprezentare în Par-

lament, după criteriile care încă nu au fost stabilite. Prin urmare, un partid din ultima categorie ar putea să sperie la cel mult câteva sute de mil de lei, oferit în două etape. Fata de un astfel de partid, F.S.N. va primi o sumă de cel puțin o mie de ori mai mare. Instrucțiunea mai prevede și alte criterii de departajare. Pentru a încasa integral suma pusă la dispoziție de la buget, un partid trebuie să prezinte candidatură în cel puțin 30 de județe ale țării. E limpede, deci, că F.S.N. va miza pe același oameni ca și pînă acum, ehei altfel nu va reuși să acopere toate județele. Actualii primari și consilieri, de la safe cel puțin, vor candida în alegeri pe listele Frontului. Banii vor fi însă încasați la centru și partidul are interesul să rămîna unit pînă la alegeri, după cum fiecare din cei doi rivali, Iliescu și Roman, au interesul să tranșeze disputa tot înainte de alegeri, căci numai în felul acesta vor ști cu siguranță pe cine se pot sprijini în structurile locale pentru alegerile prezidențiale și legislative. Iată, deci, tot altele motive

pentru un compromis provizoriu, ehi și pentru o luptă decisivă. În grupul F.S.N. din Parlament există însă o mare inerție deoarece nimeni nu are înțeles să se precizeze poziția și să se trezească dintr-odată în tabăra perdantilor. Răscurcile sînt multiple ehei o divizare a grupului parlamentar cită vreme Petre Roman se mai află la conducerea partidului, iar lăsa pe partizanii lui Iliescu fără sprijinul unei formațiuni politice și i-ar obliga să migreze. Oferte au fost. Republicanii s-au oferit să-i găzduiască, luîndu-și obligația de a sprijini pe Iliescu în campania prezidențială. De asemenea în Partidul Social Democrat al d-lui Velicu Rădină, o mică grupare preia conducerea cu forța, ocupă sediul, pregătind, se bănuiește, un cap de pod pentru fracțiunea Iliescu care s-ar vedea nevoită să părăsească fesenul. Nici una dintre aceste soluții nu este prea glorioasă și soluțiile se amînă. Săptămîna trecută, Ion Iliescu a convocat grupul F.S.N. la Cotroceni, încercînd să limiteze răspîndirea virusului Roman și să ofere combatanților un ideal de luptă comună. A vorbit despre marginalizarea de lege noii adversari politici. Unii s-au înțrosit și au mărturisit ulterior că regretă că s-au împotrivit punctului 8 al Proclamației de la Timisoara.

Problemele grupului majoritar au intensificat săptămîna trecută aprobarea Legii finanțării campaniei electorale. Cu atît mai mult cu cît s-au ivit aspecte pe care proiectul de lege nu le precizează. Repartizarea fondurilor se va face potrivit reprezentării actuale sau potrivit situației de la 20 mai? Așa cum seriam săptămîna trecută partide care nu au obținut nici un loc în urma alegerilor se află astăzi în situația de a pretinde participarea la cele 85 de procente rezervați

partidelor reprezentate în Parlament. Cîneva a propus un amendament prin care noile grupări pierdau subvențiile, dar n-au intrat în majoritatea. Deputații F.S.N. se uită acum în jur cu mai multă atenție și identifică în grupările disidente o sansă pentru ei însiși.

Partidele din Convenția pentru Democrație, care au căzut de acord, în principiu să mearcă pe liste comune au propus un amendament care le sporește șansele de subvenționare: o alianță politică să fie considerată ca formațiune unitară și subvenționată în consecință. Amănuntul este important deoarece se consideră că o formațiune politică adepus candidatură într-un județ dacă acoperă cel puțin 15% din numărul total al consilierilor locali. Or, pentru un singur partid este mai greu, dar în coaliție cu altele partide lucrul devine posibil. De această prevedere ar putea profita însă și partidul lui Ilie Verdeț, care s-a structurat în Parlament pe usa de serviciu.

Interesele partidelor nu sînt încă bine precizate și de aceea aspectele cheie ale proiectului de lege au rămas indecise. F.S.N., în primul rînd, a apărut interesat să-si suspende deciziile și să amîne totul pînă la rezolvarea propriilor probleme. La Senat liderul grupului F.S.N. s-a străduit să-si mobilizeze colegii în favoarea lui Iliescu și a comisi o fraudă punîndu-si colegii să semneze un text al cărui conținut nu-l cunoșteau în întregime. În aceste condiții, lucrările legislative evoluează încet, iar Legea Audiovizualului care a fost pusă și scoasă de mai multe ori de pe ordinea de zi abia a fost începută discutîndu-se doar primele articole.

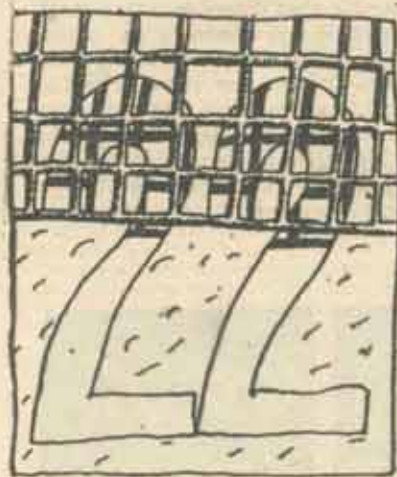
HORĂȚIU PEPINE

PETRU CREȚIA

DESPRE
DEMNITATEA
INDIVIDUALĂ

În amarele ceasuri ale altui timp, când ne simțeam doar obiecte oarecare în puterea puterii, unora dintre noi ne-a stat drept reazim nu numai îndărătnicia și răzvrătirea interioară (fracundia în *tyrannos mundi*), ci și, cu patosul ei abstract, propoziția Kantiană potrivit căreia umanul din noi, în persoana noastră și în persoanele celorlalți, trebuie tratat întotdeauna ca scop și niciodată ca simplu mijloc. Enunțul derivă dintr-o teorie de care, în trecerea vremii, ne-am mai instrăinat, însă el însuși rămâne ireductibil. I se adăugase apoi gândul, de o altă înaltă obrăznicie, că nu trebuie respectat în noi doar omenescul generic care rezidă în noi (*dile Menschheit*), ci însăși ființa noastră în toate determinările ei, sinele conștient care trăiește o singură dată (demonstrata entităților pieritoare) și ale cărui dureri nimem nu le poate trăi în locul lui și nici răscumpăra vreodată (demonstrata entităților pătimitoare). Dar mai țineți oare minte, nu are importanță cine și unde în lume, cât de brutal poate fi violată demnitatea individului uman?

Cu brutalitatea ne-am mai fi descurcat, cîți vom fi fost prin veacuri și locuri, atît de vădită îi era, sub mîșii, nuda esență. Atît de simplu se formula, în orice minte nealterată,

propoziția că într-un asemenea sistem de referință orice îns uman este numai și numai un mijloc pentru împlinirea puterii ca scop și a celor puternici ca beneficiari exclusivi și necondiționați. Iar pentru înlăptuirea acestui scop, nu o dată ipostaziat ca absolut al istoriei și chiar sacralizat ca atare, trebuia să dai, odată cu tot ce îți aparținuse cîndva ca bunuri, gânduri, năzuințe, iubiri, înseși temelurile demnității tale.

Pentru că aspirația oricărei puteri totalitare nu este doar să te folosească drept mijloc, instrument, carne de tun, piatră de zid, pulbere de drum, număr adăus la număr, nu doar să îți ignore și să îți excludă, ca pe o crimă împotriva ei, orice interioritate individuală, ci și să te facă să te simți ca atare și, la limită, să uiți de tine, să te tîgăduiești, să nu te mai știi, să nu ai chip nici nume.

Metodele se cunosc: să trăiești în veșnică teamă fără să știi întotdeauna de ce, să deznădăjduiești, să te îndoiești de legitimitatea aserțiunii de sine, să fii totodată o strictă proprietate și a nimănui, să te simți mereu vinovat, ori de ceva anume, ori, în general, că ai putea să crezi că și se cuvine ceva, că ai vreun drept sau vreo dreptate. Să te înjosești mai ales. Pînă la a crede că singura ta demnitate este anularea de sine și slujirea fără rezerve și fără povăială a puterii ca țel absolut și a

celor puternici ca sacerdoși ai istoriei.

Da, toate acestea prea bine se știu, au fost analizate pe larg, după ce au fost plătite, îns de îns. În îngustimea diferitelor crîncene și prădalnice istorii la care am participat, și nu doar ieri. Totuși mai este de adăugat ceva.

Și anume că un scenariu în care de o parte se află, nemiloasă și consecventă, puterea asupritorii și de cealaltă nepuțința mulțimilor asuprite este un scenariu fals. De fapt, într-o lume dominată de forța ilegală, mulțimile asuprite se constituie ele însele într-o ierarhie de asupritori. Și nu e vorba doar de aparatul de funcționari ai puterii, organizați și privilegiați ca atare. Nocivitatea dictaturilor absolute coboară mai adînc, pînă în ultima fibră a comunității umane. După ce, tot coborînd, se isprăvește ierarhia plătită a puterii, idealmente mai jos decît ultimul ei stipendiat sau complice, începe, mereu descendent ierarhic, lumea asupriților care se erizează, tolerați și chiar încurajați de sistem, în asupritori de rang secund. Mulți, foarte mulți, și răi, ei nu sînt explicit delegați în acest sens, însă, sub presiunea modelului de ansamblu, acela al puterii autoînstituite și perfect arbitrară, operează ca mici, tot mai mici, puteri arbitrară, pînă la ultimul vânzător, la ultimul teșchetar, la ultimul manipulant de vehicule publice sau de fișiere de clinică, pînă la cel din urmă secretar, arhivar, gestionar sau paznic de ceva. Toți știu ce statut și se conferă ție din înalt, toți simt

că ești doar mijloc și nu scop, și te tratează în consecință, ca pe o pradă, în cel mai bun caz, ca pe o nonentitate de cele mai triste ori. Toți se instituie, prin raport la tine, care nu ești nimic, ca instituții în sine, hotărîte să încalce, în numele falsei lor demnități, specificul propriei lor meniri sociale. Cei care își asumă asemenea privilegii nici măcar nu se răzbună pe faptul că și ei sînt tratați la fel cu un eșalon mai sus, nici-decum. Ei procedează astfel ca și cînd s-ar situa în însăși obîrșia asupririi, simțindu-se spontan incomensurabili cu nimicnicia ta, ca și divini. Sluga de

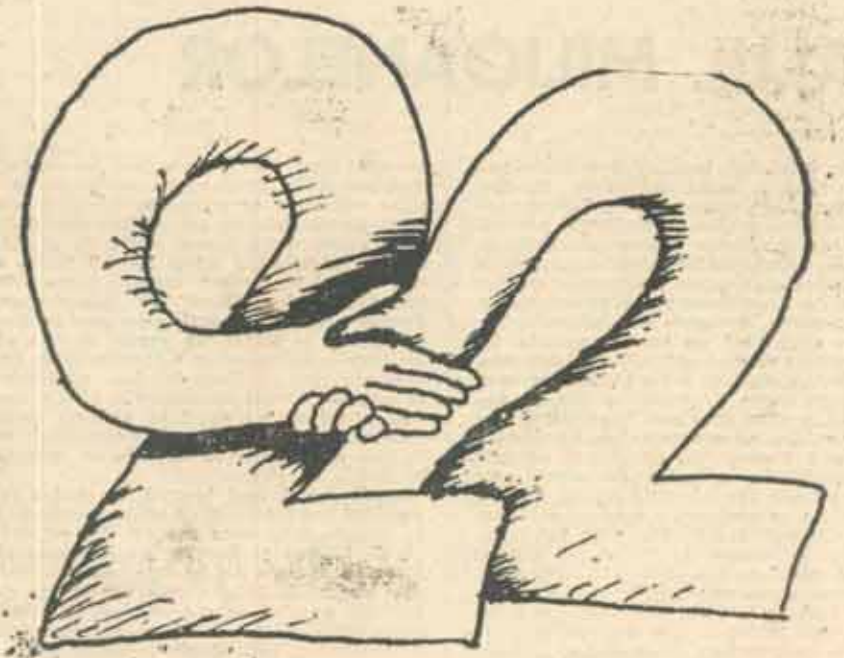

stăpîn rău este la fel de rea ca și stăpînul, oricît de mici i-ar fi prerogativele. În sfera arbitrară și feroce a forței coercitive autoînstituite orice particulă de putere delegată, oricare i-ar fi extensiunea, se exercită cu aceeași intensitate și cruzime ca și puterea supremă. Pentru că ea, avînd mandat tacit să o facă, se exercită de fiecare dată asupra unor persoane a căror demnitate individuală a fost abolită prin însăși natura întregului, care subsistă în principiu și în fapt, tocmai în virtutea acestei degradări și reificări a ființei umane.

Desigur nu numai forma de asuprire de care este vorba aici, dictatura totalitară, este responsabilă de aceasta. Dar ea stimulează și înlesnește cît poate mai mult și mai sistematic această latură a naturii umane, adăugînd la forța brută și la cointeresarea mercenară însăși folosirea omenescului împotriva omenescului (din care asuprirea însăși face parte).

Dar cine sînt cei destituiți de la orice rang al demnității persoanelor? Sînt fără excepție toți cei care, permanent ori temporar, nu participă, prin poziția lor în sistem, la exercitarea puterii și se află excluși din ierarhia ei: clientul, pasagerul, pletonul, pacientul, spectatorul, petiționarul, contribuabilul, electorul, locatarul și, îndeobște, locuitorul. Noi toți atunci cînd, pe de o parte, sîntem privați de orice autoritate și, pe de alta, nu avem recurs la nici o instanță de drept. Justiția totalitară este fictivă atît în principiu cît și în apli-

carea ei. Cînd o să scăpăm din labirintul legilor calpe, ele însele armă, pretext ori argument al spolierii insului uman de demnitatea lui? Ca să nu mai fim la cheremul orîșicui își poate impune la un ghișeu sau la un coș de stradă, legea bunei lui voi, emanație tot mai îndepărtată, dar mereu la fețe de virulență în împunitatea ei, a suveranei fărădelegi care constituie lumea asupririi.

(Apărut în „22” nr. 14 din 20 aprilie, 1990)

FLORIN IARU

CEAȚA

Puterea este un vis. Dar acest vis provoacă schimbări chimice înspăimîntătoare în psihologia celor mușcați de putere. Lumea reală se modifică și ea: plăcerile pămîntesti se pervertesc, se ofilesc și apun — individul le practică din plăciseală. În el însă, roade viermele cel neadormit. Domeniul lui de activitate, scopul vieții sale devine „celălalt”. Putința de a influența destinul umanității și, în același timp, al individului, provoacă delicii supreme. Bietul om politic se simte atunci trimisul lui Dumnezeu pe pămînt, inger exterminator, oricît de neînsemnat ar fi puterea lui reală.

Dar, pînă în Paradis, victoria se plătește cu sînge. Lupta pentru această iluzie nu cunoaște arme albe, deși se folosește de ele. Orice mijloc este bun, de fiecare dată minclina scopului distrugînd cel real neînsemnat. Scopul Demnitate nu au decît învinsii, pentru că nu mai au nimic altceva. Învingăto-

ri își poartă aureola la vedere. Mai mult, răzburarea lor, umilința la care își obligă victimele iau proporții gigantice. Excepțiile nu fac decît să confirme regula.

Priviți România de azi. Fumul bătăliei pentru putere se amestecă și cu ceața tradițională. Greu de văzut adevărul într-o asemenea orbire. Să-i așteptăm, să-i judecăm pe învingători.

100

CĂLIN ANASTASIU

INTERPRETÎND

'89

Fascinat de Revoluția Franceză — și dezamăgit, ca mulți intelectuali ai generației sale, de înapoierea Germaniei față de țările avansate (Franța, Anglia, Statele Unite) de întârzierea angajării sale pe calea modernității — Marx avea să susțină, în 1843, că dacă francezii au făcut Revoluția pe plan practic, nemții au gândit-o teoretic și au interpretat-o, în mod evident, această afirmație era o exagerare izvorâtă din frustrări și orgolii rânite. Căci cea mai mare dintre revoluțiile epocii moderne a avut interpretări strălucite în multe țări europene: contrarevoluționari ca de Maistre, conservatori ca Burke, li-

berali ca Michelet, Constant, Guizot și Tocqueville, radicali precum Kropotkin și Marx însuși.

Astăzi însă, în raport cu momentul revoluționar '89, rolurile par într-adevăr bine delimitate din punct de vedere geografic, cel puțin decamdată: est-europenii au făcut revoluțiile, occidentalii le interpretează. Prinși în vâltoarea evenimentelor, intelectualii est-europeni nu le-a fost dat încă răgazul unui moment de reflecție globală și retrospectivă. Așa se face că semnificația teoretică a ceea ce ei au realizat în ultimii ani pe plan practic a fost dezastrată mai cu seamă de colegii lor occidentali. Există deja o multitudine de puncte de vedere asupra acestui subiect printre protagoniștii „conversației” numărându-se teoreticienii de prim rang precum J. Habermas, R. Dahrendorf, T. Garton-Ash, Fr. Furet, A. Heller, F. Febér, E. Nolte, C. Offe, U. Preuss, A. Arató ș.a.

Prima întrebare pe care și-o pun mulți comentatori ai procesului est-european declanșat în '89 este dacă avem de-a face într-adevăr cu o revoluție în sensul modern al acestui termen, deci cu un fenomen similar celor din 1789, 1948 și 1917. La prima vedere, unele disimilități sînt atât de frapante încît s-a vorbit de „revoluții” care modifică tradiția revoluțiilor moderne sau chiar de absența unor revoluții în sensul conferit acestui fenomen de istoria modernă. Între trăsăturile atipice ale momentului est-european au fost remarcate următoarele: a) caracterul pasnic și non-violent (de unde calificative atît de neobișnuite pentru o revoluție: „pasnică”, „de catifea”, „legală” etc.) ar indica faptul că s-a abandonat modelul inaugurat în 1789 și, în special, logica acestuia ce presupunea o evoluție de la faza liberală la cea radicală, necesită din urmă caracterizată prin război civil, teroare și dictatură; b) dispariția narativității utopice și a prezenței de a inaugura o nouă eră istorică după o ruptură totală cu istoria anterioară; c) absența unei instanțe care, în numele pre-

supusei sale identități cu o clasă socială omogenă, un grup național sau în numele „poporului”, să-și asume dictatorial suveranitatea pe durata tranziției; d) lipsa motivației revoluționare, a idealilor și a profetelor de viitor într-adevăr noi, fapt pentru care Fr. Furet consideră că societățile est-europene au fost animate mai degrabă de o „pașiune restauratoare”. Alături de ideea „restaurației”, principalele interpretări atribuite revoluțiilor din 1989 nu sînt „imitația” și caracterul lor „post-modern”.

R. Dahrendorf pleacă de la constatarea că ideea „societății deschise” — fundamental caracterizată prin pluralismul formelor de viață — constituie esența modernității și este intim legată de ideea liberală în sens larg. Evenimentele din 1989 au consacrat victoria „societății deschise” asupra „societății închise” în Europa de Est. Ne aflăm în fața unei „revoluții liberale” care nu aduce nimic nou pe plan ideal sau instituțional. Alternativa liberală rămîne singura viabilă, deși societățile est-europene ar putea intra într-un ciclu oscilînd între o liberalism care eguează din punct de vedere politic, și un autoritarism falimentar din punct de vedere economic.

Nici J. Habermas nu este de părere că revoluțiile est-europene ar aduce vreo noutate. În această zonă asistăm la o extindere a trăsăturilor unei versiuni deja existente a modernității și nu la apariția unei noi. Ceea ce nu pune în discuție — ca în opinia lui Furet — caracterul revoluționar al evenimentelor. După Habermas, alături de repertoriul normativ (drepturile omului și suveranitatea populară) cit și cel acțional (larga mobilizare a maselor) proprii transformărilor din Europa de Est aparțin arsenalului revoluțiilor moderne. Ceea ce le particularizează este dubla tentativă — contradictorie prin ea însăși — pe de-o parte de a se atașa Occidentului liberal, iar pe de altă parte de a se

reaționa propriilor tradiții politice din perioada interbelică, sub semnul reactualizării unor vechi simboluri naționale.

Pînă în prezent, relativ puține argumente teoretice au fost invocate pentru a susține dimensiunea inovatoare a revoluțiilor anticomuniste. Între acestea, A. Arató amintește ideea societății civile, în ciuda faptului că toate țările est-europene au intrat într-o perioadă în care inițiativa pare a se fi mutat în cîmpul societății politice, pe fundalul demobilizării unei societăți civile care nu și-a găsit încă forme instituționalizate de existență. Cu toate acestea, proiectul inițial al opoziției anticomuniste, acela al autoemancipării și autoinstituționalizării societății civile rămîne de mare actualitate în perspectiva a ceea ce Arató numește „conflictul dintre liberalism și democrație”. Ele însele stîmbe de acest sindrom, societățile occidentale utilizează proceduri politice (precum mecanisme electorale, partide, sisteme decizionale parlamentare etc.) care produc o legitimitate democratică, dar nu și o democrație participativă. Dacă modernitatea este un proiect încă incomplet, așa cum susține Habermas, el poate fi și treburile dus mai departe. Desigur, nu pe dimensiunea sa liberală — în legătură cu care se poate vorbi de „afirmatul istoric” —, ci pe aceea a democrației, prin combinarea a două tipuri de legitimitate: cea procedural-legislativă, care funcționează în prezent prin alegeri democratice, și cea socială, care reclamă

Am ACCENTE

menținerea unor canale de comunicare permanenți deschise între conducători și conduși, în afara ciclului momentelor electorale. În această perspectivă, conceptul est-european al societății civile sugerează o concepție despre democrație mai largă decît aceea limitată la instituțiile politice, prin aceea că întinde instituționalizarea acelor dimensiuni intermediare, asociative, civice etc. în care indivizii doresc și pot să participe în mod direct. Întrucît indică locul unei posibile reconcilierii între liberalismul economic și democrația politică autentică, conceptul est-european al societății civile reprezintă o contribuție nouă, originală la patrimoniul universal al formelor modernității.

Pentru A. Heller și F. Febér evenimentele din 1989 constituie revoluții post-moderne din următoarele motive: a) revoluțiile europene clasice au înălțat regimuri premoderne, în timp ce cu revoluțiile est-europene au luat sfîrșit sisteme recardate modernității; b) ele au introdus Europa de Est în procesul global al genezei și expansiunii cosmopolitismului postmodern (care nu transcende modernitatea, dar o face suportabilă); c) au reconciliat procese care în de sensul premodern al revoluției, ca întoarcere la o stare anterioară, cu scenarii derivate din istoria modernă a revoluțiilor; d) în sfîrșit, revoluțiile est-europene au înglobat în strategiile lor politice o reflecție sistematică asupra experiențelor negative ale revoluțiilor anterioare, ele constituind revoluții care pun capăt „epocii revoluțiilor”.

Justificat sau nu, interpretările teoretice propuse pînă în prezent au fost stimulate mai ales de cursul evenimentelor în societățile Europei Centrale (Ungaria, Polonia, Cehoslovacia și Germania de Est). Cum se prezintă revoluția din România în acest context? La prima vedere ea etalează un sincretism particular ce alătură elemente premoderne, moderne și postmoderne. Vom încerca să detaliam această idee într-un articol viitor.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

LA ÎNMORMÎNTĂRI NU SE APLAUDĂ ÎNCĂ

După obsesia că noi nu am avut un Havel, cred că nici o altă obsesie nu a marcat publicistica noastră ca aceea că noi nu am avut o Constituție. S-avem și noi un Havel, comenta ironic un poet faptul că unul dintre creatorii de opinie încerca să desemneze un nou Havel al României în persoana unui lider recent apărut pe scena politică. S-avem și noi o Constituție au spus apoi fără urmă de ironie mai multe voci la care nu ne-am fi așteptat și iată că avem, în sfârșit, Constituția nostalgică, făcută cu înlocuitori, pe care o meritiăm. O Constituție prin care se consfințește faptul că am ajuns de la Republica Prezidențială a tovarășului Ceaușescu la Republica Prezidențială a tovarășului Iliescu.

Nu m-am mirat că după această victorie — pentru care ni s-a vindut încă o dată mlaia în loc de făină — învingătorul a făcut și un act de elementar, achizițindu-și vechii tovarăși de luptă din C.P. Ex. în fond, pentru ce să mai fie cercetați săracii dacă și ei luptau, ca și președintele nostru legitim, tot pentru menținerea cu orice preț a Republicii. Și la ce ne puteam aștepta dacă seful unui stat care a trecut prin ce a trecut România afirmă și acum — cînd Uniunea sa Sovietică s-ar părea că nu mai există — că Timisoara ar fi reprezentat dreapta.

Consecvența de necontestat a Domniei Sale — demna de o cauză mai bună — ne-ar obliga să facem următoarea deducție logică: dacă acești colaboratori apropiați ai celui care a fost achizițat, însoim-nă că morții au fost de vină; că dume-nilor au fost reținuți din eroare și prin urmare trebuie să le cerem iertare, să-l recomandăm pentru ceea ce au făcut și să-i repunem în drepturile pe care le-au avut. Adică în locul activităților de partid care au aplaudat satisfăcuti noua Constituție, stînd că Referendumul organizat pentru adoptarea ei nu făcea altceva decît să mascheze un alt referendum; pe cel menit să restabilească o formă de guvernământ care la noi a făcut posibil ca o mie de oameni să fie împușcați în stradă în amiaza-mare pentru că au îndrăznit să spună că nu mai suportă.

Evenimentele din 13-15 iunie — cînd actuala Putere a chemat o parte a populației țării să lupte împotriva altora — ca într-un război civil, consolidându-se în mod cinic poziția prin această învrăjbită făcută cu ajutorul unor profesioniști versați ai vrăjbei și cu un program bine pus la punct — dovedesc cum nu se poate mai clar că la noi, prin Institutia Prezidențială a Comunistilor, istoria poate să se repete întocmai. Că prin urmare eludarea principiului separației puterilor în stat — ne care îl presupune democrația — nu ar fi trebuit să fie acceptată sub nici o formă.

Din păcate, marea lor majoritate, membrii de partid din Parlament au fost mai atenți la propriile drepturi decît la drepturile președintelui, care era obligatoriu să fie limitate astfel încît nimeni să nu mai poată să seceată niciodată în stradă după bunul său plac nici armata, nici securitatea, nici... minerii.

Poate că lucrurile au decurs astfel și fiindcă în efervescența înșelătoare prin care trecem, fiecare lider al celor două sute de partide pe care le avem se încălzește cu gîndul că și el ar putea să aibă în mină bastionul de președinte.

U.D.M.R.-ul se dovedește a fi de data aceasta excepția care confirmă regula. Adică a intuit clar unde se află centrul prezidențial și pentru ce votează. Sau, mai precis, pentru ce nu votează. Numai că argumentul concret pentru care maghiarii nu au votat această Constituție, nu a fost dubla înșelătorie care ne privește pe toți, ci dreptul de a folosi limba maternă în relațiile cu oficialitățile locale și cu organele de justiție. Le înțeleg luța pentru acest drept — indiferent dacă în alte constituții ei figurează sau nu — dar m-as fi bucurat dacă voturile lor împotriva ar fi avut aceeași motivație cu ale noastre. Fiindcă eu sînt convins că răul vine mai din adine și că el ne privește pe toți. Că într-o justiție în care cineva poate să fie

mai presus decît legea nici limba în care îți pledezi cauza nu mai este atît de importantă.

Soun asta cu marea tristețe că procentul celor care am votat împotriva dublei înșelătorii este, de fapt, înfîm în raport cu al celor care au votat împotriva. Și că deci nu ne putem face iluzia că de la alegerea din mai pînă la referendumul de acum am fi progresat în înțelegerea a ceea ce ni se întîmplă mai mult decît pînă la genuchiiu broastei. Spun asta ca un om care percepe cu profund dezgust sovinișmul, indiferent de naționalitatea celor care îl practică, dar care înțelege la fel de bine și faptul că nici S.R.I.-ul nu pune chiar degeaba coroane prin Transilvania.

Prea multe coroane pentru mizeria în care ne zbatem — mă gîndesc ades fără să vreau. Și prea fără folo, în pofida a ceea ce ne costă pe tot. Întîi pentru că ele pică adus pe locul pe care sînt depuse asemenea unor bombe. Și în al doilea rînd pentru că nici măcar morții nu pot să se hrănească doar cu garoafe. Guvernanti! noștri — care au devenit credincioși peste noapte — ar trebui să invite odată că, la sărbătorile lor, pînă și celor duși li se aruncă pe pămînt măcar pîine și vin. Or, la noi vinul începe să fie aproape inaccesibil iar pîinea ar putea să devină și ea ceva de zile mari. Afirm acest lucru gîndindu-mă la faptul că nu de mult, noul nostru premier își bătea capul (pe micul ecran) să găsească o soluție ca să nu se mai consume atîta pîine. I se părea că prea am ajuns să ne jăfăim mincînd-o în loc de orice.

Văzîndu-l cum scriștete din dînt și cit de convins ne spune că în curînd va pune la punct și această problemă care îl macină de mai multă vreme m-am gîndit cit de cu cap lucrează totuși Puterea. Fiindcă, după cum vedeti, n-a raționalizat pîinea înainte de Referendum și hîrta zărelor de opoziție după aceea. Și procedînd astfel legea noastră supremă a fost acceptată așa cum este. Chiar dacă nu s-a mai mers la urze cu elanul din mai și nu s-a mai făcut condă la secțiile de votare în spiritul Frontului care începe să se fărîmîteze ca să cuprîndă încă o dată totul.

Acum, că Referendumul a trecut cu bine, s-au găsit niște soluții să mai supraviețuiască o vreme și zărelor de opoziție dacă mai au pentru ce. Acum, dacă vrea, poate să ne viziteze țara și Regele Mihai. (Sînt convinsă că nu va mai fi întors înapoi de la graniță.) Acum, fiindcă legea supremă a fost adoptată, ni se poate prezăti în liniște legea S.R.I.-ului, ca să se poată așeza și el la lucru așa cum trebuie. Că doar nu a fost creat doar ca să pună coroane la morți.

Acum putem, în sfârșit, să echivalăm cartea cu pîinea, așa cum ne sugera cîndva cu lacrimi în ochi o parlamentară mai sensibilă care suferea la gîndul că „guvernul hiperintellectualului Petre Roman ar putea fi acuzat că ar fi făcut pentru cultură mai puțin decît cel condus de s-nal-fabetul de Dăscălescu”. Chiar dacă hiperintellectualul și-a depus mandatul, lăsînd în urma sa doar premisele create pentru bisniț și pentru un fel de cultură de piață în care atunci cînd cineva îndrăznește să soună adevărul este împrescat cu noroi în toate fiturile care nu se mai sfîșie să facă deschis elogiu Securității.

„Nu te lăsa, Petrică, tată”, era îndemnat acum un an într-o astfel de fituleă liderul nostru național iar cel care îl souna aceste cuvînt de îmbărbătare nu era totuși său — care a fost un lider internațional — cum s-ar putea înțelege din gresală.

Dar fiindcă ex-premierul nu avea experiența politică a celorlalți emanați cu care a plecat la drum, în cluda acestor îndemnuri părintești, a lăsat lucrăria din mină. Nu înainte de a-l fi desemnat pe urmasul său care este mai operativ și care cred că va pune, în sfîrșit, și mult discutatul semn de echivalență între pîine și carte. Mă tem însă că prin ochiul auster al demnului Stoljan nu va putea să fie văzută cartea cu pîinea, ci vice-versa. Că prin urmare pîinea noastră cea

de toate zilele va fi privită și ea ca un obiect de lux pe care cine are bani îl mai cumpără, cine nu, nu.

Acum, că avem constituție, ce ne mai trebuie neocărat și pîine ?!

În cluda crizei profunde prin care trecem, poporul a înțeles necesitatea de a adopta această lege supremă, ne-a spus președintele nostru legitim (care după acest referendum a devenit și mai legitim)

stînd înlemnit de mîndrie între două coșuri de garoafe care nu știu de ce mie mi s-a părut că sînt două lerbe imense depuse acolo de S.R.I. pentru mai mult transparență.

Noroc că Marea Adunare a-nceput să bată din palme și asta m-a făcut să mă dau seama că tovarășul Iliescu nu vorbește totuși la o ceremonie de doliu. Fiindcă la înmormîntări nu se aplaudă încă.

SORIN VIERU

PROBLEMA IUGOSLAVĂ

Poziția americană față de evenimentele din Iugoslavia — așa cum s-a precizat ea în recenta declarație a doamnei Margaret Tutwoeiller de la Departamentul de Stat — mi se pare înatacabilă. Declarația se revendică de la litera și spiritul acordurilor de la Helsinki. Ea are un singur cusur: vine cam tîrziu. Dacă lucrurile ar fi fost rostite cu aceeași fermitate acum cîteva luni, poate că efectele declarației americane ar fi fost considerabile. Este mai ușor să stingi un incendiu în fașă, decît să faci față unei conflagrații de proporții imense. Nu trebuia să fii profet pentru a vedea că, în zona Balcanilor, un nou butoi cu pulbere este gata să explodeze. Au fost destule voci lucide care au avertizat din timp.

Scriu aceste rînduri ca un preambul la o mărturie amară: nu mă pot ralia apelului de recunoaștere imediată a independenței Croației. N-aș aștepta de la guvernul român să recunoască în momentul de față, precipitat, noile entități statale.

Nu pot admite că Iugoslavia este un capitol închis. Iugoslavia nu este o invenție comunistă, ci un rezultat al înțelepciunii istorice. Strimbătățiile, tragicele conflicte fratricide, sovinișmele de toate culorile nu pot anula faptul că Iugoslavia a premers comunismului și că ea ar trebui să-i supraviețuiască, că era un laborator istoric în care se experimenta coexistența activă a mai multor națiuni, în cadrul aceleiași entități statale. Înțelepciunea politică, dialogul, refuzul de a răspunde la provocări ar fi trebuit să preîntîmpine demența acestui tragic conflict. Războiul de secesiune trebuia evitat cu orice preț. Aici nu există o victimă și un vinovat. Acesta este un război fratricid.

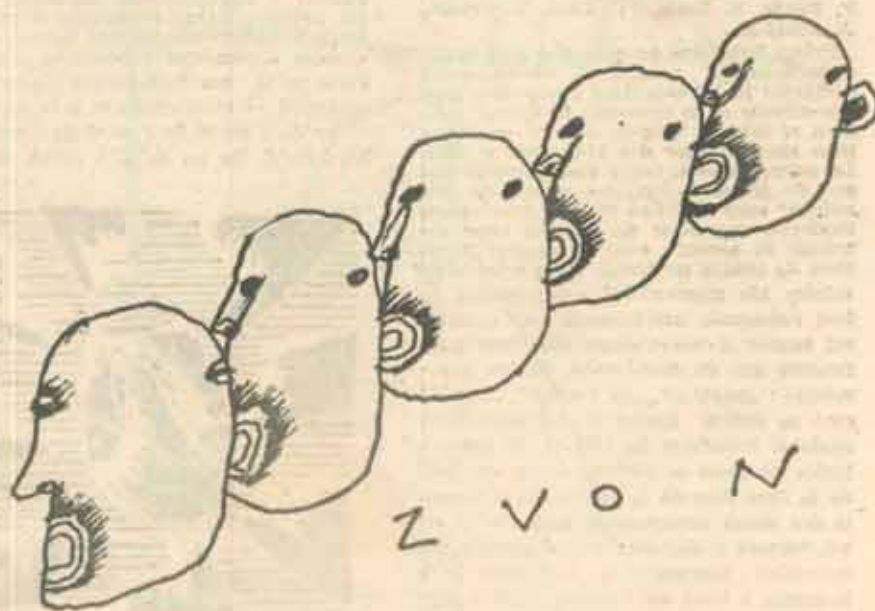
Nu pot aplauda destrămarea Iugoslaviei, din aceleași motive, pentru care nu sînt pregătit să aplaud

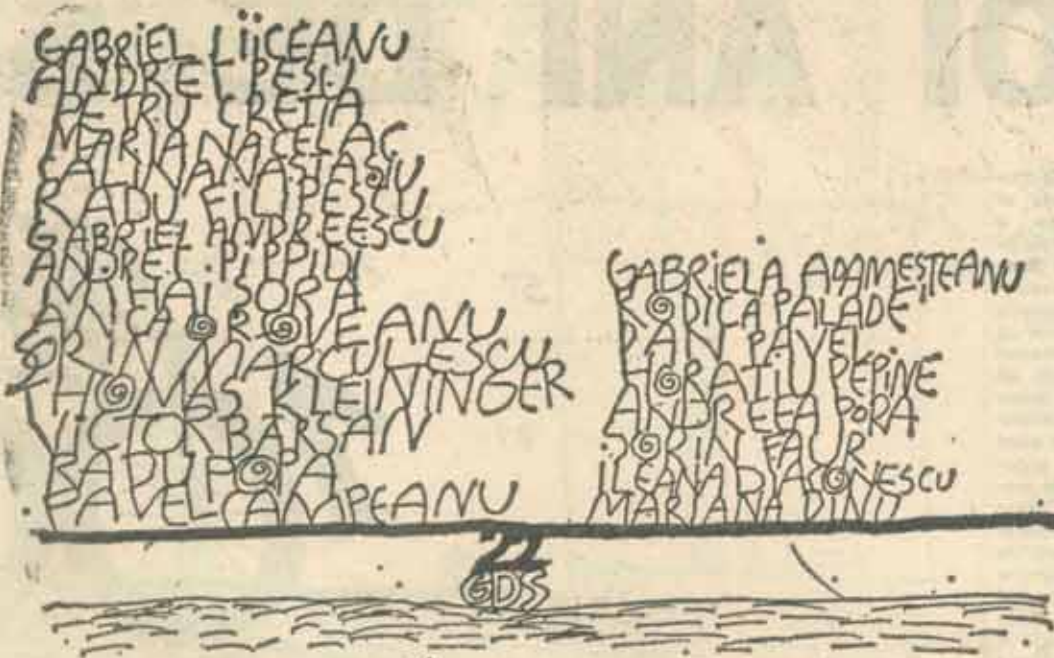
miine o posibilă destrămare a Cehoslovaciei, o desprindere a Corsicii, o dezmembrare a Belgiei, un stat basc sau alte făpturi statale care riscă să se plămădească — fie și prin referendum — în cazanul, din nou în clocot, al vrăjitoarei istoriei, ca să nu mai vorbesc despre „statul găgăuz” și „republica tranșnistreană”. Și nu cred că e posibil să fii un partizan al integrării europene fără să accepți, implicit, ideea că aceasta înseamnă renunțarea la o parte din prerogativele suveranității naționale; o renunțare acceptabilă, întrucît o renunțare echivalentă vine și din partea celorlalți parteneri.

Nu recunoașterea suveranității Croației va duce la curmarea răboiului atroce — atroce de ambele părți. Lucrurile stau exact invers: numai prin încetarea imediată a războiului, efectele dezastrului ar putea fi parțial — din păcate, doar parțial — contracarate. Adevărata soluție ar fi fost democratizarea reală a Iugoslaviei. Aceasta este și soluția de perspectivă îndepărtată. Să vedem ce se poate face acum fără a prejudicia viitorul unei Europe integrate. Evident, trebuie să cerem încetarea și mediata a războiului.

Să-mi fie permis să adaug la aceasta că este în interesul național al României să nu se precipite și să mențină o strictă și reală neutralitate în războiul din Iugoslavia. Eu cred că orice guvern — indiferent de culoarea lui politică — ar trebui să recunoască acest comandament.

Nu mi-a fost ușor să scriu aceste rînduri. Le-am scris, avînd convingerea că drumul nostru spre Europa trece, de astă dată, prin Iugoslavia, adică prin felul cum ne vom raporta la războiul din Biafra — din Biafra europeană. Și nu numai drumul României, ci și al oricărui țări de pe acest continent.

GABRIEL ANDREESCU

ÎNTRU ÎNTUIȚII ȘI RESPONSABILITATE

Două mori întuiți și o eroare monumentală imi par ca dominând, în acești doi ani, viața Grupului pentru Dialog Social. Când în casa lui Gabriel Liiceanu se făceau, pentru prima dată, referiri la opțiunile și mijloacele Grupului, conceptul societății civile și chestiunea minorităților puteau să sune exotic: afară se vorbea doar despre Revoluție, comunism și anticomunism, securitate, libertate, adevăr și minciună, injustiție și dreptate. Dar nici noi, strînși ocolu, nu ne imaginăm cât de concrete, cît de hotărâtoare se vor dovedi cele două opțiuni. La nici zece zile de la aceste discuții, sediul din Calea Victoriei îndeplinea primul său rol de anvergură, rețea între România și mass-media internațională: ziaristi de la Libération, Gazeta Wyborcza, Le Monde, Tribune de Genève, Der Spiegel, Pravda, The New York Times, Spectator, Panorama, Népszabadság, Die Zeit, The New Yorker, Magyar Hirlap, The Guardian etc. etc., veniți aici într-un fel de stagiu, dovedeau primii că statul a încetat să mai fie partenerul privilegiat. Diplomați, reprezentanți de fundații, ai unor organisme despre care citisem sau nu, ascultasem sau nu, sunau la telefoanele de acasă (mai târziu la 14 14 71) dar întîlnirile, explicațiile, aveau loc tot la sediul, crînd, aici, o atmosferă de stup. Timp de cîteva luni de zile, acțiunea „Villages Roumains” a avut drept dispecerat Grupul G.D.S. a participat la înființarea Asociației pentru Drepturile Omului - Comitetul Helsinki, a Grupului Ecologic de Colaborare, a fundației Soros, pe culesele sale a luat ființă Grupul Independent pentru Democrație; inițiativele primelor sindicate, ale unor asociații din provincie au primit asistență la Grup, tot Grupul a intermediat unele ajutoare din afară destinate societății civile. Aici a luat ființă Comitetul de supraveghere a televiziunii de unde a rezultat, după evoluții sinuoase, SOTI - și a fost să fie ca primele emisiuni ale SOTI să fie realizate cu sprijinul Studioului Video G.D.S. Centrul de sondaje G.D.S. a făcut primele cercetări de opinie politică după Revoluție; singura informație autentică asupra evoluției acestora înainte de alegerile de la 20 mai s-a obținut prin sondajele inițiate

de către Alin Teodorescu și a căror analiză a fost publicată mai târziu, sub semnătura lui Pavel Cămpăanu și Mihnea Berindei. Expresia cea mai sugestivă pentru funcția sa de catalizator rămîne, pînă la urmă, participarea Grupului la crearea Alianței Civice - act de finalizare a unei întregi concepții teoretice. Ar fi, pe de altă parte, o greșală să reduci „făcutul” numai la ceea ce lasă urme. Întîlnirile repetate, luni de luni și joi de joi, din prima perioadă a anului trecut, cu partidele de opoziție, cu oamenii ai guvernului, cu liderii inițiativelor civice din provincie au permis o intensă comunicare (interacție) între forțe publice care, altfel, cu greu s-ar fi recunoscut sau regăsit; se va putea vedea, la o analiză, caracterul oarecum „compact” al vieții politice de la noi, în primul an de la Revoluție, cum nu ar fi fost posibil fără această „confirmare generală” a G.D.S. și a funcției sale de mediere (pentru acea perioadă).

Chiar mai puțin bănuît ar fi fost, la început, gradul de implicare a G.D.S. în problema minorităților. Ideea de a avea în revista „22” o pagină a minorităților rămîne esențială, dar insuficientă dacă nu ar fi devenit, aproape cu orgoliu, replica evoluțiilor joase sau dramatice de mai târziu. În martie 1990 a avut loc, la Budapesta, întîlnirea intelectualilor români și maghiari. Majoritatea erau membri G.D.S. Tot atunci Mihai Șora încerca, cu simțul conciliator pe care l-i cunoaștem, să găsească o soluție primei (și poate singurei) crize obiective dintre români și maghiari: separarea școlilor. Strategia naționalistă era totuși strategia principală pe care o mixat contrarevoluția. Furiei cu care s-a declanșat, prin violențe fizice (Tg. Mureș) sau prin presă (aparitia „celebrelor” săptămînale) nu l se putea opune o strategie intelectualistă. Totuși, în ciuda mijloacelor obținabile utilizate pentru crearea de tensiuni, raporturile dintre români și maghiari nu au intrat într-un conflict ireversibil. Aceasta s-a datorat, cred, unor situații ori prezente cu valoare și putere de simbol. Bănuît că revista „22” este una dintre ele. Sau Smaranda Enache. Militanșmul ei perfect echilibrat a lăsat deschise, între cele două comunități, câteva porți. Faptul că Smaranda Enache a fost printre puțini invitați să devină membri ai Grupului pentru Dialog Social confirmă ceea ce s-a spus la început, că în viața G.D.S., problema minorităților constituie o întuiție fundamentală. La Sf. Gheorghe, la mingul de prietenie româno-maghiar, din această toamnă - replica sedintelor de învățare din Parlament - Grupul a avut doi reprezentanți. I-a avut, de asemenea, la Colocviul de la Timișoara, din 13-15 decembrie, pe același subiect. Și să nu uităm că László Tőkés este și el membru fondator al Grupului, chiar dacă, datorită distanței, solicitărilor, la sedințele G.D.S. nu a ajuns să participe. László Tőkés este un simbol care trebuie recuperat; numele lui ne amintește, mai bine decît oricare altul, că incitarea sovietismului dintre români și maghiari rămîne în fond, dacă nu în totalitate, fațeta contrarevoluției.

Dor să ne referim și la „eroarea monumentală”, amintită la început. Numele, prin asta, refuzul Grupului de a-și asuma o funcție direct politică. Dacă pe vremea cînd fostii nomenclaturişti se inghesuiau în jurul Doinei Cornea (să fie văzuți alături de ea, la televizor), rezistenții reuniți în G.D.S. ar fi format nucleul unui partid politic, alta ar fi fost evoluția societății românești.

Grupul avea de la început doi miniștri, șapte membri în C.F.S.N. (apoi în C.P.U.N.) și cel mai mare prestigiu în afara granițelor și unul cu greu comparabil, în același timp săptămînă, în țară. Era mai capabil decît alții să ofere o prezență stentată și coerentă, în interior.

Eroarea nu ține de faptul că membrii grupului aveau chef sau nu să facă politică. (De fapt, politică s-a tot făcut, dar nu în maniera ei strategică, politică de partid.) Nici nu era nevoie de prestație de militant, așa cum în alte cazuri s-ar fi cerut. Punerea în valoare a capitalului politic, organizarea în jurul acestuia a unei structuri naționale, bine alese, stabile, delegarea practicii politice cotidiane, ar fi fost înfinit mai simple și raționale decît drumul sinuos și oricum limitat, care a legat G.D.S. de Alianța Civică. Dar au răst, acum, aceste raționamente ipotetice?

Avînd în vedere atmosfera și

psihologia „combatanților”, punerea în mișcare, acum doi ani, a unui partid, era (subiectiv) imposibilă. Cu modestia lor nerărită, de a refuza posturi de decizie (de putere!), cu orgoliul lor livresc, de a privi de sus problemele cotidianului, membrii G.D.S. erau la antipodul voinței politice. „O instanță morală” s-a definit, mai întîi de toate, Grupul, în statutul căruia a fost trecută - culmea - și condiția pusă membrilor, de a nu face parte din partidă. „Vom face cultură, în sfîrșit”, se spunea cu entuziasm și cu bucuria secretă că alții se vor grăbi să intre în jocul pentru putere. Iar alții, într-adevăr, s-au grăbit.

Și totuși, era atît de greu să înțelegi că în vidul de putere creat prin dispariția lui Ceaușescu marcanții vechii administrații vor lupta pe viață și pe moarte pentru a ocupa locul abia părăsit? Și că, exceptînd conjunctura, tulburarea primelor momente, ei, cei mai interesați erau și cei mai bine pre-

gătiți? În foc să focă un apel către oamenii credibili, Gabriel Liiceanu scria, acum doi ani, un „Apel către fidele”. Efectele acestui „ratări de istorie” se văd de mult. Halul în care a ajuns țara nu este decît în mică măsură costul inerent al tranziției ei, în mod esențial, rezultatul strategiilor perverse de aservire politică.

Astăzi, cînd campionii repralunii sînt lăsați în libertate, deși au în spatele lor crime, în timp ce protestatarii sînt condamnați la ani de închisoare pentru vini inchipulte, sau pentru vini incomparabil mai mici; cînd Parlamentul violează în fața telespectatorilor mecanismele sale interne, iar celelalte instituții de putere violează principiile de vot, vestind căderea inerentă a tuturor regulilor de joc; și cînd pentru toate, populația plătește cu o imensă suferință, cei care ar fi putut să împingă lucrurile în altă parte, și nu au făcut-o, au motive să se simtă vinovați. Iar dacă sentimentul vinovăției nu ajută pe alții, ei servește cel puțin conștiința de sine.

ALIN TEODORESCU

O REVISTĂ, UN GRUP

N-aș vrea să mă refer la conținutul revistei „22”, afară de faptul că este singura revistă care, după revoluție, așa cum a fost într-o vreme „Viața Românească”, a atins marginile lumii europene. „22”-ul a ieșit aproape întotdeauna din local și a atins nu o lume sofisticată, nu o lume a ingerilor, ci o lume în care mulți intelectuali occidentali cu care ne întîlnim, acum ceva mai des ca înainte, se recunosc, se regăsesc cu aproape toate problemele lor. Ar fi suficient să vă spun că am văzut un sumar al presei românești în Japonia, în care „22”-ul era pe primul plan, în extenso. Problemele pe care le pune revista noastră erau parțial aceleași cu cele ale intelectualității japoneze tinere.

Eu nu cred că revista aceasta ne-a reprezentat și ne-a coalizat în măsura în care ne-am fi dorit-o inițial. Nu trebuie să uităm că revista „22” s-a născut după ce s-a născut Grupul, că ea este produsul Grupului, și că ne înfățișează destul de bine - nu pe fiecare în parte, ci împreună - cu meandrele și cu întoarcerile și, cu progresele pe care le-am făcut în doi ani de zile. Dar chiar dacă „22”-ul

împlinește acum 100 de numere, să nu uităm că alături de revistă a fost și Grupul video care este primul grup într-adevăr ecociatist, într-o industrie cu o forță uriașă de manipulare și de influențare în România de azi. La nivelul la care se poate situa acest Grup video din punct de vedere tehnologic, el și-a îndeplinit într-un totuși misiunea. Indiferent dacă noi mai reușim sau nu să ne intrunim aici săptămîna de săptămîna, lună de lună sau trimestru de trimestru, locul acesta, în continuare, va fi un recipient favorizat. Singurul eșec pe care ni-l recunosc în materia de proiecte pentru a deveni într-adevăr, un punct de comunicație, așa cum am spus în Declarația de înființare a Grupului, este cel în materie tipografică, unde într-adevăr capacitatea noastră a fost mult depășită. Dar ne-am spus cuvîntul prin materialul filmat și distribuit, și cel puțin din acest punct de vedere am răspîndit ceva în lume. Problema este să ne păzim în continuare de influențe - cel puțin în acest spațiu și la această adresă -, comerciale sau politice.

100

Libertate buimacă

Cind a fost difuzată prima conferință a Grupului de Dialog Social am trăit o stare de sărbătoare. Intelectualitatea României venea pe prima scenă și o făcea atât de convingător, de profund, încât aveam sentimentul că dictatura nu numai că nu a reușit să distrugă valorile, dar că ele își vor recăpăta foarte repede statutul pe care îl merită. Apariția revistei „22” venea să confirme aceeași impresie, să consemneze încă un pas în reconsiderarea gândirii. Primele numere ale revistei „22” au fost o altă sărbătoare. Aveau forță, acuratețe, înălțime și aduceau în prim planul presei personalități culturale impecabil conservate într-o perioadă de decădere. În plus, se afirma un ziarist pe care nu-l bănuisem niciodată: Stelian Tănase. Alături de Piața Universității (în care G.D.S.-ul n-a prea contat), revista „22” a fost unul din cele mai interesante fenomene ale primului an de libertate buimacă. Toți oamenii care aveau curajul să gândească și dincolo de limitele comode ale vieții obligatorii se regăseau în această revistă, devenită un fel de port-drapel al celor tineri. Era oglinda curată în care se prelungeau umbrele tragice ale celor morți în decembrie. Din nefericire (părea mea rămâne doar o părere), revista s-a retras pe nesimțite de pe baricadele culturale într-un fel de bibliotecă a ideilor politice. Românii au cîștigat o revistă teoretică, dar au pierdut, parcă, un miracol publicistic. S-a stins acesta sau și-a prefăcut chipul? Eu rămân admiratorul revistei de altădată, și prietenul celei de acum. S-a schimbat lumea, s-au resemnat oamenii, sau limbajul trebuie readaptat? Nu știu și rămân cu nostalgia sentimentului de baricadă, deși am presimțirea că oamenii au luat câte o bucată din ea și au mutat-o în intimitatea vieții lor chinute spre a redeveni cetățenii iluminați din decembrie, Dumnezeu știe când.

CORNEL NISTORESCU,
director al publicațiilor „Expres”

Povara epică

O sută de numere înseamnă o povară epică. Dacă și mai poate adăuga un număr, care poate fi simbolic, și semnul ieșirii din criza generală a presei, revista „22” se poate considera fericită. Și atita fericire merită această publicație de excepție care a dus greul conceptului, într-o libertate haotică în care numai de idei n-are chef lumea. Însă ce-mi poșă mie de lume, cit timp pot citi revista „22”!

RADU G. ȚEPOȘU
director al revistei „Cuvîntul”

Turnul de control

Pentru a decide dacă își ia sau nu umbrela, englezul nu se uită pe fereastră, ci în „Times”. Raporturile mele cu „22” sînt cam de aceeași natură. Sigur, nu e vorba de informații meteo și nici de umbrelă. E vorba de analize ale fenomenului politic, e vorba de zbaterea într-un adevăr a intelectualului care a trăit în perioada de ocupație comunistă, e vorba de stil, de rigoare, de pertinentă. Într-o țară a monologului, în care a năzui mai sus de piciorul broștei implică efortul de a naviga în ceață, bazându-te numai pe aparatele de bord, „22”-ul este un turn de control. Poate că uneori seamănă cu un turn de flăcări, dar aceasta se rezolvă în timp, mărind producția de flăcări, astfel încât acest material să nu mai pară ostentativ-elitist.

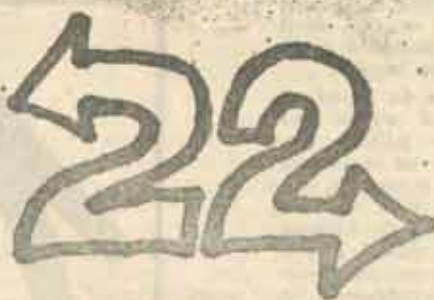
Cred că ne vom întâlni sîntoși la numărul 1000 al „22”-ului. Cred că această țară nu va mai sămăna o tuncă nici cu laboratorul domnului Pavlov, dar nici nu va fi un cîmblir al elefanților.

CONSTANTIN PAVEL,
din Consiliul director al ziarului „Adevărul”

Avînd 24 de pagini și prețul de numai 5 lei exemplarul, primul număr al revistei „22” a apărut la aproape o lună de la căderea dictaturii ceaușiste, pe 20 ianuarie 1990. Dorința fondatorilor de a immortaliza efervescențele și înălțătoarele clipe de istorie pe care le trăiam cu toții i-a făcut să aleagă inițial numele de Azi. Numai că cineva mai erudit și-a amintit că Azi fusese numele unei reviste interbelice de stînga, așa că s-a renunțat cu oroare la o denumire pe care alții au îmbrățișat-o ulterior cu entuziasm și în deplină cunoștință de cauză. Pînă la urmă, revista a fost botezată „22”. Numele a fost ales pornindu-se de la prejudecata că ziua de 22 decembrie 1989 fusese evenimentul istoric național miraculos al anului postbelic. Se credea atunci că data marca momentul căderii definitive a comunismului. Și tocmai pentru că n-a fost să fie așa, data de 22 decembrie, deci și numele revistei noastre, au rămas ca puncte de reper ale „păcălelii” revoluționare. Sau, mai bine zis, ale revoluției sugrumate chiar în seara zilei de 22 decembrie 1989.

Personalitatea incomparabilă a revistei s-a definit de la bun început ca fiind singura autentică revistă românească „de opinie”. „22” a făcut operă de pionierat publicistic pe un teritoriu imens, care a rămas accesibil numai la periferia sa presei „de informație”, „de partid” sau „literare”, revistelor „de specialitate”, sau „de scandal”. Operă de pionierat, dar și de edificare spirituală, într-o perioadă de profundă criză politică și de confuzie axiologică. Orientarea revistei s-a concretizat în opțiunea fermă pentru valorile societății civile și în militanțismul pentru drepturile omului. În acest sens, strategia editorială implicată a revistei „22” a fost Declarația de constituire a Grupului pentru Dialog Social. Acesta își propunea să organizeze dezbateri deschise în rîndul diferitelor categorii sociale asupra cărora „vechiul regim a lăsat să cadă cortina ideologică” și să fie „o instituție de reflexie critică asupra problemelor fundamentale care frîmîntă societatea civilă română, asupra înserării ei în contextul european: civilizație - cultură - politică - societate civilă - ecologie” și „să prospecteze căile de evoluție și organizare ale acestei societăți, o evoluție bazată pe valorile umane și pe drepturile omului”. Paradoxul este că tocmai con-

secvența urmării acestor scopuri a determinat complexul de ură concretizat în valul de defăimări lansat de presa aservită puterii, fostelor organe de reprimare sau de publicații extremiste. Pe de altă parte, această consecvență a atras după sine și îndepărtarea acelei părți a publicului

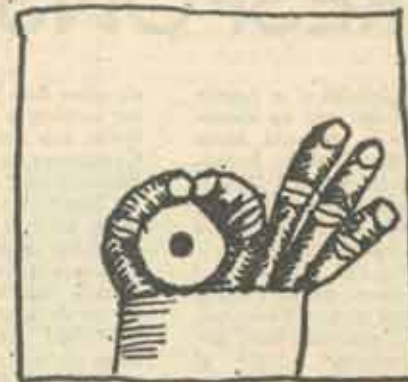
DOI ANI DE SIN

cititor care fie că nu a înțeles mesajul, fie că nu l-a acceptat pînă la capăt, preferînd presa făcută după alte criterii (consum, seriazaj, superficialitate, divertisment, diversiune, măgulire a orgoliului naționalist sau populist etc.).

Deși nu a inventat genuri publicistice și nici nu a lansat mode ideologice trecătoare, revista „22” a impus un stil de gândire și de scriitură care transcende prin semnificații spațiul restrîns al gazetăriei. Ea a impus un grup masiv de autori, mulți dintre ei scriitori și oameni de cultură cu personalitate inconfundabilă, ale căror contribuții (sensibil diferite prin consistență, frecvență și chiar perspectivă teoretică) s-au înscris pe o linie comună, într-o coerență avînd pecetea Grupului pentru Dialog Social (într-o ordine alfabetică ei sînt: Gabriela Adameșteanu, Călin Anastasiu, Gabriel Andreescu, Sorin Antohi, Dan Arsenie, Victor Bărsan, Radu Bercea, Horia Bemea, Ana Blandiana, Pavel Cămpăneanu, Magda Cărneac, Mariana Celac, Andrei Cornea, Doina Cornea, Petru Creția, Mircea Dinescu, Ștefan Augustin Doinaș, Sorin Dumitrescu, Radu Filipescu, Thomas Kleininger, Ihor

mai mare, membrii succesivelor colective redacționale (George Arun, Silviu Alupei, Raluca Barac, Lucian Branea, Sorin Faur, Bogdan Ghiu, Bedros Horasangian, Alina Mungiu, Marina Mezei, Rodica Palade, Dan Pavel, Horațiu Pepine, Andreea Pora, Teodor Sugar etc.).

Chiar dacă a lăsat de dorit în raport cu partea teoretică, analitică a revistei, partea „vie”, publicistică, „la zi” a avut și ea o oarecare pregnanță, vizibilă în calitatea fluctuantă a reportajelor și anchetelor, a consemnărilor și interviurilor. Și dacă a fi prezent și a te implica înseamnă totuși ceva, au o valoare documentară, de epocă, mărturiile despre formele instituționale sau individuale de supraviețuire a comunismului, despre activitatea partidelor politice, a parlamentului, a guvernului, a președinției și organelor de justiție, cele despre sindicate și viața tîrînilor, despre vechile și noile organe de reprimare, relațiile de la fața locului (începînd cu evenimentele din decembrie 1989, continuînd cu cele din 28-29 ianuarie 1990 și terminînd cu mineriadele, cele din Piața Universității și din sălile unde s-au judecat procesele revoluției, cele din penitenciare, arfelinate și spitale etc.). La acestea se adaugă activitatea prodigioasă a unora dintre redactori: pentru a publica inestimabilele mărturii despre universul concentraționar authton, despre mișcarea rezistenței anticomuniste a partizanilor, despre falsificatale (de către istoriografia comunistă) evenimente politice ale acestui secol, precum și textele inedite.

Valoarea revistei „22” poate fi apreciată atît în termeni absoluți, cit mai

ales în termeni ta un merit. O m presei românești, cit nepuțința ei i informație, a rap recție morală și noi se crede că p seamnă pur și sir opinii, independe etică și de aco „22” și-a definit manent opțiunile. pozițiile politice te esențiale pent ției și a societă universală a dres clarafia Chartei 7 daritate etc.), dar vante pentru ultir națională (Procla ro, Declarațiile C log Social, apelu zații ce luptă per

lui). Acestora li ceri ale unor text vîrătată bibliotecă clav Havel, Ale dam Michnik, Cz dr Zinoviev, Ag Glucksmann, Fra Françoise Revel, mulți alții). Rever tei „22” către vol sale l-a constituire constantă a cultura română. F torii, eseuri, inter prin grafică, pers românesc de pe not cu regularita (E.M. Cloran, Eug tru Culiănu, Sorî nea Berindei, Mi nescu, Paul Go Virgil Ierunca, Vi

Lemni, Gabriel Liceanu, Florin Gabriel Mărculescu, Sorin Mărculescu, Dan Oprescu, Anca Oraveanu, Alexandru Paleologu, Dan Petrescu, Andrei Pippidi, Andrei Pleșu, Radu Popa, Mihai Șora, Stelian Tănase, Alin Teodorescu, Sorin Vieru). Și pentru că nimic nu este perfect pe lumea asta, a existat mereu o anumită discrepanță între nivelul celor din G.D.S. și profesionalismul redactorilor revistei „22”, între care destul de puțini erau autentici ziaristi sau intelectuali cu un calibru comparabil. De aceea, se poate afirma că au mai contribuit la ridicarea sau coborîrea nivelului calitativ al revistei, într-o măsură mai mică sau

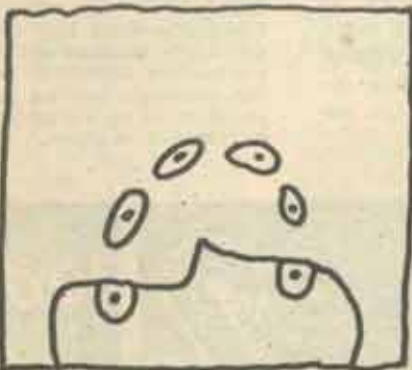

IGURĂTATE

liv. Este și aces-
die constitutivă a
si gravă chiar de-
a fi o presă de
tintă lipsa de di-
competență. La
„de opinie” in-
o enumerare de
de încălcătura lor
irea lor științifică.
mod clar și per-
vista și-a definit
iblicind documen-
istoria democra-
civile (Declarația
rilor omului. De-
documentele Soli-
documente rele-
doi ani de istorie
tia de la Timișoa-
putului pentru Dia-
diferitelor organi-
drepturile omu-

Lovinescu, Norman Manea, Eugen Mi-
hăescu, Neculai Constantin Muntea-
nu, Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu,
Lucian Raicu, Nestor Rateș, Mariana
Șora, Vladimir Tismăneanu, Dorin Tu-
doran, Ion Vianu ș.a.m.d.).

S-ar putea face multe antologii cu
textele apărute în „22”. Și una dintre
cele mai reușite ar fi de interviuri care
au ocupat un loc esențial în econo-
mia revistei. În afară de interviurile
cu membrii G.D.S. și cu reprezentanții
exilului românesc, de multe ori repe-
tate, redactorii și colaboratorii redac-
ției au realizat interviuri cu personali-
tăți politice culturale sau religioase,
persoane adulate, contestate sau re-
pudiate, din țară și din străinătate
(Alexandr Zinoviev, Bernard-Henri
Levy, Regele Mihai, Regina Ana, Prin-
cipesa Margareta, Petre Țuțea, părin-
tele Galeriu, Mitropolitul Antonie al
Ardealului, Octavian Paler, Mihai Pop,
Corneliu Coposu, Radu Câmpeanu,
Tamas Gaspar Miklos, Ion Caramitru
etc.). Probabil însă că cele mai spec-
taculoase din punct de vedere publi-
cistic au fost mesele rotunde de la
G.D.S. Ele fie că au avut cite un în-
vitat, de obicei cineva contestat sau de
notorietate națională și internațională
(Silviu Brucan, generalul Chițoc, Vir-
gil Măgureanu, Răzvan Theodorescu,
Andr Grucksman, Adam Michnik,
Monica Lovinescu și Virgil Iarunca), fie
că au pornit de la o temă sau un eveni-
ment politic important (puclul de la
Moscova, alegerile locale, Constituția
etc.). Veritabile exerciții de gândire
critică și de toleranță politică, mesele
rotunde publicate în paginile revistei
„22” au stîrnit un interes enorm în
sindul opiniei publice.

În ciuda faptului că a fost criticată
pentru caracterul ei elitist și esoteric,
prin preferința acordată membrilor
G.D.S. și ai redacției „22”, revista a
cultivat întotdeauna polifonia publi-
cistică, lăsînd loc în paginile sale u-
nor puncte de vedere din cele mai
diverse. Citeva semnături sînt semnifi-
cative: Arșavir Ackerian, Horvath An-
dor, Ioan Buduca, Ion Drăgănoiu, Radu
Enescu, Șerban Foartă, Alexandru
George, Vasile Goga, Gheorghe Gri-
gurecu, Florin Iaru, Szasz Janosz, Dan
Laurențiu, Adrian Marino, Ileana Mă-
lăncioiu, Dan C. Mihăilescu, Z. Ornea,
H.H. Stahl, Liviu Ioan Stoiciu, Tia Șer-
bănescu, Elena Ștefci, Cristian Teodo-
rescu, Radu G. Teșosu, Mihai Ursachi,
Daniel Vighi, Henri Wald și mulți
alții.

Deși 100 de numere nu pare mult,
tematic vorbind, aria investigată de

analizii și reporterii revistei a fost
imensă. Dacă s-ar face un dosar de
subiecte, probabil că ar rămîne pe
dinafară doar ceea ce a fost numit cu
termeni sinonimi. Și poate că temele
abordate nu ar fi însemnat mare lucru
în sine dacă ele n-ar fi constituit un
ansamblu coerent, unul care coincide
cu proiectul ambițios al revistei „22”.
Un proiect care poate părea quițotesc,
întrucît luptă pentru realizarea idealu-
rilor democrației, constituționalității,
libertăților civile, dreptății sociale,
adevărului istoric. Un proiect care va
deveni însă efectiv atunci cînd opinia
publică va înțelege, laolaltă cu citito-
rii revistei „22”, că societatea în care
trăim este tautologică. Adică, după
chipul și asemănarea noastră. Dar să
sperăm că despre acest subiect vom
mai vorbi. La numărul 1000.

DAN PAVEL

au adăugat tradu-
le referință, o ade-
democrației (Vă-
dr Soljenitin, A-
ze Milosz, Alexan-
Heller, Andr-
isse Thom, Jean-
Jozman Etkind și
deschiderii revistei
le culturii univer-
ortul de reintegra-
ului românesc în
articole, comen-
ri, recenzii și chiar
lități ale exilului
ipamond au sem-
in paginile revistei
Ionescu, Ioan Pa-
Alexandrescu, Mih-
Botez, Matei Căli-
Emil Hurezeanu,
Ivanovici, Monica

GDS despre „22”

MARIANA CELAC

O sete neindestulată

Sînt numeroase felurile de sete in-
tellectuală pe care revista „22” le-a
indestulat cu generozitate. Jurnalismul
excelent distilat timp de 100 de
numere de echipa redacțională a a-
coperit setea mea de înțelegere, de
critică, de evaluare pentru ceea ce a
fost și de reacție la ceea ce se în-
tîmplă. Aș spune că setea mea re-
trospectivă a fost privilegiată în a-
cești aproape doi ani de apariție.

Rămîne să mărturisesc o sete ne-
indestulată — și aș îndrăzni să cred
că nu este numai a mea, ci și a altora
ca mine, din breslele cărturărești
ale științelor exacte, ale discipline-
lor aplicative, ale ideletnicirilor de
invenție sau proiectare. Mi-aș dori
deci ca spiritul polemic și discursul
de atitudine al douăzecișidouărilor să
își asocieze și un jurnalism de ra-
ționament prospectiv, de anticipare,
condus cu rigoare și luciditate. Aș-
tept deci ca un spațiu mai întins să
fie dedicat evoluțiilor și conjunctu-
rilor viitoare și modelelor pe care
cei mai rar întîlniți în paginile re-
vistei le construiesc, cu instrumen-
tele lor, despre realitatea și acțiunea
civică.

La ora aceasta a mărturisirilor, voi
recunoaște că mi-aș mai dori ceva:
mi-aș dori un „22” de expresie gra-
fică coerentă și mai convingătoare,
produs din devotamentul simultan
pentru ce se spune în paginile revistei
și cum se vede ceea ce s-a scris.

THOMAS
KLEININGER

Sensul luminării

Îmi amintesc de frigul care dom-
nea acum aproape doi ani cînd am
intemeiat revista, de entuziasmul
nostru și de bucuria cu care Ștefan
Tănase a adus primul număr din
„22”.

De la început, revista „22” a găsit
un segment de piață care nu este o-
cupat și nu a fost ocupat nici ul-
terior. Ea se adresează unei anumite
categorii, cu o anumită tematică care
este extraordinar de importantă pen-
tru societatea noastră. Este revista
care, după părerea mea, contribuie în
cel mai înalt grad la însănătoșirea
acestei societăți, la luminarea — în-
tr-un sens iluminist — a oamenilor
care au fost ținuți timp de patruzeci
și cinci de ani în întuneric.

Nu pot să ignor nici faptul că a-
cestă revistă a conferit Grupului
identitatea sa. Am citit, cred, aproa-
pe tot ce s-a publicat în revista „22”
timp de doi ani și foarte rar mi se
întîmplă să nu fiu de acord cu ce
se scrie acolo.

Am avut prilejul să întîlnesc în
străinătate politicieni, ambasadori,
iar în țară am avut mai multe con-
tacte cu membri ai guvernului. Toți
acești oameni și-au dat seama că
G.D.S. este o forță reală și că mem-
brii lui niște indivizi responsabili

care, exprimîndu-și opiniile prin in-
termediul revistei „22”, pot contribui
la o modificare a climatului social
și politic.

ANA ȘINCAI

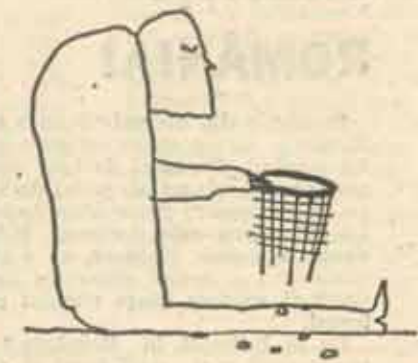
Trasee esențiale

Din punctul meu de vedere, re-
vista „22” — dincolo de incontestabi-
litatea ei valoare culturală — repre-
zintă una dintre cele mai substan-
țiale contribuții în anevoiosul proces
de asanare morală a societății romă-
nești, înfostată de mai vechi menta-
lități totalitare și de mai noi men-
talități arivisto-demagogice. Reconști-
tuirea istoricului rezistenței române
postbelice, dar și incriminarea cu lu-
ciditate a abuzurilor comise de unele
forțe politice actuale sînt cele două
trasee esențiale care trebuie — în
continuare — urmate de redacția re-
vistei Grupului pentru Dialog So-
cial.

MIRCEA DIACONU

Să vezi și să nu crezi

În ultima vreme fac un film la
Chișinău și vin săptămînal de acolo
cu o mașină, cu un șofer și de fie-
care dată îmi iau ziare de aici, zia-
rele pe care le citesc în general. Zia-
rele zăceau pe acolo, prin mașina în
cauză și au și căzut sub scaun și așa
mai departe. Și șof-rul care în ge-
neral conducea mașina și stătea zile
întregi în frig așteptînd să termi-
năm noi filmarea, citea tot timpul
ziare rusești sau ziare moldovenești
dar scrise în rusește, ceea ce mă cam
nerva, mai ales că-i chema Ion. Și

la un moment dat l-am văzut citind
ziare românești. Și chiar eu am în-
ceput să-i dau mai întîl ni Express,
zicînd că e mai colorat și poate să-l
tenteze, din motive de limbă, nu de
opțiune. Și, într-o bună zi l-am vă-
zut citind „22”-ul. L-am chemat pe
un colț al meu, un operator și l-am
zis: uite, să vezi și să nu crezi. Ci-
tește „22”-ul. Am discutat amănun-
țit cu acest om și am ajuns la ur-
mătoarea concluzie: el citea „22”-ul
și îl prefera pentru că era un ziar pe
care putea să-l citească și unul care
nu știa cine e Brucan, de exemplu,
sau Dumitrescu... deci, el putea să
citească chestiuni mai generale și nu
locale cu care se cam ocupa ziarele
noastre și ne plac nouă foarte, for-
te mult. Ce vreau să spun: „22” a tre-
cut peste bariera asta can-canistică,
și cred că este un lucru demn de
luat în seamă. Acum, eu nu știu în
ce măsură un „22” scris astăzi se
poate citi și peste doi ani — ar fi
extraordinar. Pentru că eu un ziar
de ieri nu-l mai citesc. El bine, am-
zația că poți citi și mai tîrziu un
„22” este un merit al acestei reviste.

SORIN VIERU

NUMĂRUL 100 — ȘI DUPĂ ACEEA

N-am superstiția cifrelor rotunde. N-o duc dintr-o sărbătoare în alta. Numărul 100 al revistei și următoarele mă interesează tot atât de mult ca și cei de față, aniversar; în fapt, ele ar putea fi mai semnificative și mai importante — cine știe... În mod deosebit mă interesează să știu ce numerele viitoare vor putea să apară. Fiindcă revista, la fel ca multe alte materializări ale libertății de expresie, stă acum sub un mare semn de întrebare.

O sută de numere: e mult, e enorm; sînt reviste care au rămas întipărite în memoria generațiilor, fără să aibă parte de alt. Revista „Urmuz”, de pildă, scoasă la Cimpina de către Geo Bogza și alți avangardiști n-a trecut de numărul cinci, dar a rămas un termen de referință în istoria literaturii. Orice s-ar întimpla de acum înainte, revista „22” va constitui un punct de referință.

Pe de altă parte — ce înseamnă o sută de numere într-un interval istoric ca acesta — intervalul unei tranziții care va dura multe, cine știe câte sute de săptămîni?

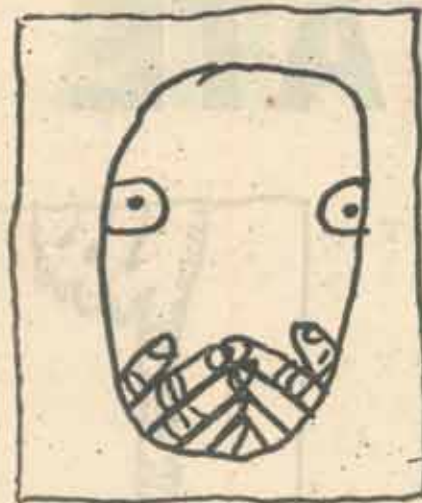
Ultimii doi ani au fost istorici — pe scară planetară și pe scară națională. Revista a reflectat și ea, în felul ei, valmășagul istoric. În cea mai mare măsură, inevitabil, l-a reflectat. Într-o mică măsură, a și contribuit la el. Această contribuție la mersul evenimentelor a fost mult exagerată de către prietenii revistei, dar și de către adversarii ei, aceștia din urmă la fel de excesivi în aprecierile lor (de la o suavă doamnă Cantilă, care scria în „Azi” despre vizita ei „în biroul lui

pilor”, pînă la cei mai surprizători oameni de stat), ca și unii admiratori.

În orice caz, într-o lume ca a noastră, în care citeva reviste de mare tiraj zăpăcesc, dezorientează, otrăvesc marea public, revista „22” este totuși o rază de lumină; ar fi mare păcat ca ea să se stingă.

În rest, ar trebui repetată banalitatea că traversăm cu toții — în plan individual, pe plan național, în tot estul european, pe continentul nostru, pe planeta noastră — o imensă criză. Toți vorbesc despre criză, ca fiind numele aceleiași realități de fond care generează atîtea decepții, eşecuri, frustrări, privațiuni și excese. Criză de conștiință, criză existențială, criză economică, criză a structurilor și valorilor. Dar ce înseamnă „criză”? Înseamnă deficitul pronunțat al balanței dintre acumularea de probleme și rezolvarea lor. În ultimii doi ani, prăbușirea regimurilor de dominație totalitară a unui singur partid, prăbușirea comunismului — a marilor iluzii și a enormei minciuni — a rezolvat o problemă, dar a activat un fișier întreg de probleme a căror rezolvare întîrzie să se producă și care — mai mult — vin să se adauge vechilor probleme nerezolvate. Nu se mai poate vorbi astăzi de un centru, de o sursă unică și universală a răului. Răul este difuz și este universal.

Cred că greșesc cei ce văd în totalitarism unica sursă a răului de pe planeta noastră și în societatea noastră. Ei nu greșesc atunci cînd privesc comunismul și toate celelalte forme de tota-

litarism ca forme de potențare a răului, dar își fac iluzii atunci cînd caută un substrat unic al crizei. Tendința antidemocratică, fundamentalismele și exclusivismele, șovinismul, mizeria morală, sărăcia materială au multiple surse.

Ce legătură au toate acestea cu revista „22”? — Cred că au o mare legătură cu posibila ei orientare viitoare.

Aș dori ca revista noastră să devină cu adevărat o revistă de dialog, nu numai a unor monologuri paralele. Aș dori să fie în mai mare măsură o revistă de analiză și prognoză, de diagnosticare și terapii diferențiale; continuînd să fie, ba chiar într-o măsură și mai mare, exclusivistă numai față de exclusivismele.

Scriu grăbit, îmi găsesc cu greu cuvintele. Este frig în casă, frig în suflet, frig...

MIHAI ȘORA

Din plăcerea de a citi

O sută de săptămîni consecutiv am fost un cititor fidel al revistei „22” — și țin să precizez că fidelitatea aceasta vine din plăcerea de a citi, și nicidecum din vrea „obligație” de solidaritate cu niște opinii afine cu propriul meu fel de a vedea lucrurile despre care ne-a întreținut pînă în prezent revista „Grupului pentru Dialog Social”. Ceea ce mi se pare remarcabil la „22” este libera (și, aș spune, firească) acordare a tuturor articolelor găzduite paginile ei la o filosofie subiacentă, nici o singură dată dezmințită, a binevoitorului confruntări de opinii întind — toate — la edificarea finală a unei societăți deschise, formată din neamurate persoane libere ce-și vizează propria împlinire în funcție de un „bine comun” avut mereu în vedere. Datoria revistei „22” trebuie,

cred eu, să continue a fi, fără abotere, aceea de răbdătoare pedagog social cu bătoale foarte lungă (dar cu materiale ceva mai scurte, dacă se poate), comentînd evenimentele actualității în lumina criteriilor societății, deschise spre care trebuie neapărat să ne îndreptăm dacă ținem cu adevărat să nu murim.

CLAUDIU IORDACHE

SALVAȚI ROMÂNIA!

Revoluția din decembrie nu a salvat România. Ea i-a oferit, cel mult, orizontul salvării. Douăzeci de luni mai tirziu se va pierde un alt prilej de a aplica un compresiv peste criza națională. La 27 august este declarată independența statului Moldova, ca o sfidare instinctivă a acelor slăbiciuni ce continuă să erodeze ființa statului român înșuși.

Ce se întimplă în România? Poopore mult mai mici decît al nostru reușesc să se smulgă din totalitarism. Basarabia de alături riscă, la rîndul ei, totul, sfidează imposibilul și aproape cîștigă. Bucureștiul, în schimb, devine capitala conformismului celor ezitanți, duplicitari, resemnați și respinși. (...)

Trupul unei românce poate fi cumpărat pe un preț derizoriu, copiii noștri sînt vinduți la lumina zilei, tinerele părăsesc țara în căutarea unei mult mai ferice adopții, familiile se destramă, prietenii se ofilesce, recoltele putrezesc pe cîmp, țărani se omoară între ei, bătrînii își cheamă sfîrșitul, iar înțelepții tac înfricoșaji de surprerea care continuă.

Practic, nu excesivul înundă România, ci caricatura acestuia, nu economia de piață, ci o eboșă ridicolă a ei, nu naționalismul, ci travestiul comunist care doar îl imită, nu inflația libertății, ci ura celor ce nu o pot exprima.

Urc deseori dealul Mitropoliei cu gîndul că ar fi mai natural să pătrund în într-o sală a Parlamentului, ci în incinta de rugăciune a Casei lui Dumnezeu, din apropiere. Inșă, ce să îi cer mai întîi? (...)

La 30 mai '89, o parte a poporul a

zvirliț din șă dictatura, fără însă a o înlocui cu ceva mai presus decît ea. Revoluția ne-a salvat de dictatură, dar nu și de cumplita noastră întîrziere instituțională. Deocamdată, asistăm resemnați cum grădina răvășită a Nașionii e cedată, din nou, omizilor ce au mai devorat-o cîndva. Pușini au înțeles, la începutul anului '90 (din păcate, nu mă pot număra printre ei) că zarurile aruncate repetat pe postavul politicii aveau să dea mereu șase-șase, pentru mîna care le aruncase. Cu toate acestea, pluralismul înfruntării în afara regurilor de joc a adus în România democrația de stradă! Alți pași vor fi făcuți spontan printr-o creștere dureroasă, dar nu putem vorbi de un pariu cîștigat decît atunci cînd ne vom recunoaște în competiția valorilor noastre. Pînă una-alta, trebuie să adevărim că același sistem chiar dacă între timp ne-am ars ori nu carnetele de partid. Azi, sînt încă ispitit să cred că dacă, după decembrie '89, aparatului de partid i s-ar fi dat comanda: Înainte (ori înapoi?) spre capitalism, acesta ar fi știut să o facă. Din nefericire, i s-a spus: Acomodează-te, dacă nu se poate altfel, dar împotriva-tei! (...)

România are astăzi cea mai ștersă imagine. Degeaba evocăm virtuțile trecute, iată, am și pierdut examenul Basarabiei. Ce crede oare Dumnezeuul poezilor de ridicola invenție a Parlamentului României numită „Grupul de prietenie cu Moldova!”, ce îi are deja ca lider pe gîgășul comunist Bărlădeanu? Trăim, de fapt, declinul responsabilităților prea nefericit asumate. „Nu mai votăm cu nimeni!” se aude frecvent prin halele Bucureștiului. Muncitorimea fierbe umilită și poate că mîine-poimîine va înunda iarăși strada, dar cui folosește? (...)

România pare somnolentă. Insolată, prezentîndu-se ca o existență colectivă nemotivată. Desigur, conținem pe coagulanti verificați: cultura, limba, sentimentul apartenenței; armături încă mult prea subțiri pentru a susține gelatina națională. Este acum nevoie nu de etalarea unor înșușiri generale, ci

de întemeierea promptă a instituțiilor. În materie de Stat de Drept, zidarii noștri volevodali nu au ridicat decît mînăștiri. Cît încă, ascuns în ralu lui sumar, românul nu se simte asigurat decît de simpatia bunului Dumnezeu, ajunge. Armele lui, în schimb, răbdarea, îngăduința, moliciunea și modestia nu au cîștigat un Austerlitz niciodată.

Mereu în defensivă, fatalist și îngădurat, omul de lingă noi dă multora impresia că nu face, ci se lasă făcut în opera lui. În astfel de momente, cercitorii îi pot surprinde cu scutul în pămînt și, atunci, a-l scoate din lume e foarte simplu. (...)

Dimineață de dimineață, aici, la paralela 45, o țară mică, istovită de încercările la care au supus-o înțelepciunea, cinismul ori răceala destinului ei, se ridică din genunchi și continuă. (...) România nu se teme destul de o Europă blestemată să-și devore, pe rînd, iluziile ce se opun continuu intereselor sale. În cultura Europei de Sud, abisul ori nu este ori e o prăbușire.

Este o prăbușire ceea ce în România este o trainică suspendare. În ritmuri diferite, România și Europa se caută una pe alta, fie prin întîlnirea palmelor, fie prin strîngerea pumnului. Europa amenință România prin neînțelegerea de care insistă să dea dovadă. România replică timid, sfătuiindu-și odraslele să învețe englezește, după ce le-a dezintoxicat de rusă. O nouă scară a valorilor este aruncată la picioarele raluului său și i se spune: Coboră! Și românul se supune, coborîndu-și trupul

în Europa, dar nu și sufletul. Acest trup va fi european doar pentru a împiedica Europa să i se urce la suflet! Și atunci de ce ne mai mirăm că în România lucrurile merg altfel decît în toată Europa? O țară, un popor, o istorie, o cultură, o limbă, totul e numai unul și nu mai mult. Monolitismul românesc e profund natural și nu va putea fi spart curînd. Rîsurile rămîn. Voința aliniată a națiunii ar putea fi ușor capturată. Trebuie să deschidem încet-încet (ori poate, repede-repede) drumul spre Diferență. Și cred că ar mai trebui provocat și gustul pentru creația explicită care este construcția civică. Trezită brutal de lovitura de pumn a viltorului, România trebuie să dovedească puterea de a-și apăra orice alt drept și afirmarea acestei puteri poate fi discursul românesc adresat Europei. El trebuie să fie concis, demn, temerar și temelnic. Acum, cînd criza mijloacelor de a ne menține spiritul în lume ne umilește profund, la ce bun să mai urmărim îndemnul politicilor bizantine? Merită să afirmăm ritos că nu cedăm nimic din drepturile noastre, dăruind în schimb oricînd recunoașterea drepturilor tuturor celorlalți. România poate alege încă binele după care tinjește de mult. Să îndrăznească numai să rostească ce dorește să fie. Iar cînd îi va fi mai greu, să privească spre Basarabia care, iată, s-a salvat prin puterile ei. În această oală invocare a drepturilor sufletului și pămîntului românesc văd eu soluția mirabilă care va salva România.

Din numărul de astăzi al revistei noastre lipsesc două texte: Onestitate de Andrei Cornea și Modelul Soljenitin de Alexandru Paleologu. Într-un mod bizar și nemaîntîlnit în experiența noastră, aceste texte au dispărut din tipografie.

REDACȚIA REVISTEI „22”

PAVEL CÂMPEANU

TRANZIȚIA: VIZIBILITATE MINIMĂ

Unite prin simultaneitatea izbucnirii lor, revoluțiile Europei de Est tind să se separe în desfășurarea lor. Toate țările regiunii explorează aceleași poteci nevăzute, fiecare crezându-se singură. Destinul ne unește, conștiința lui ne separă. Cei mai mulți dintre noi ignoră acest neajuns, unii îl deplâng, și prea puțini îl combat. Printre aceștia din urmă, două institute ale Academiei Poloneze de Științe — cel de Filosofie și Sociologie și cel de Studii Politice care, împreună cu Fundația Batori, au organizat la sfârșitul lui noiembrie a.c. la Radziejowice, într-un castel medieval lângă Varșovia, o conferință internațională pe tema „Teorii și cercetări asupra tranziției: Europa de Est într-o perspectivă comparativă”. Au participat specialiști din Cehoslovacia, S.U.A., Lituania, Ungaria, Franța, Africa de Sud, România, Bielorusia, Danemarca, Polonia, reprezentanți ai Comunității Europene și ai Institutului de Studii Strategice Est-Vest din New York. Printre specialiștii polonezi s-au mai aflat primul-ministru în funcție Jan Krzysztof Bielecki și vice-președintele Seimului, sociologul Jacek Kurczewski.

Dezbaterile, care au durat trei zile, s-au caracterizat prin cordialitate, spirit critic, lipsă de prejudecăți și responsabilitate. Au fost expuse, și uneori strălucit argumentate, opinii de o mare diversitate. Cel mai aproape de un consens s-au situat două idei. Una: teoria tranziției nu poate asigura tranziția, dar tranziția, întrucât nu pare să reprezinte un proces autoreglat, nu se poate dispensa de o teorie validă a procesului. Cealaltă: criza societăților est-europene nu ar trebui lăsată să devină o criză a gândirii sociale est-europene care și-a dovedit originalitatea și creativitatea chiar și sub dominația dogmelor staliniste.

În fața textului comunicării pe care am prezentat-o eu acest prilej:

Moștenirea comună, pe care ne-a lăsat-o stalinismul, nu include un sistem politic. După 1989, fiecare țară est-europeană a încercat să depășească acest handicap prin strădania de a restabili dominația legii, instituirea democrației și mecanismul alegerilor libere. S-a obținut astfel matricea unui sistem politic, dar nu un sistem care să-și îndeplinească funcția lui crucială. Am în vedere incapacitatea acestui ansamblu, nu o dată dovedită, de a converti conflictele sociale în negocieri sau competiții politice. Ce fel de sistem este acela care nu își poate îndeplini funcția specifică, fundamentală?

Accastă sterilitate funcțională are diverse cauze. Dintre ele, cea mai importantă, după opinia mea, este ambianța socială în care acest sistem ar urma să renască și să-și exercite rolul. Pentru ca un sistem politic să-și îndeplinească funcțiile el trebuie să beneficieze de un minim de autonomie față de ambianța sa socială. Departele de o astfel de autonomie, presupusele noastre sisteme politice sînt practic absorbite de ambianța lor. În mod curent, această este considerată ca fiind ambianța tranziției de la stalinism la post-stalinism.

La doi ani după intrarea în ceea ce pare a fi faza lui finală, respectiv proces a căpătât forma unui interval istoric neliniștitare să dobîndească dimensiunea prezentului: despărțirea noastră de trecut continuă să rămîna în mod organic incompletă, înaintarea noastră spre viitor este covârșită de incertitudine. Își găsește oare această stare de lucruri o reprezentare adecvată în termenul „tranziție”? În varianta discutată, prin tranziție se poate înțelege procesul unei accelerate transformări structurale a societății. Principali parametri ai acestui proces sînt viteza, direcția și agentul său social.

Ultimii doi ani au adus o serie de schimbări precipitate, adeseori incoerente și cu efecte de scurtă durată. Viteza lor a fost în genere înegală, iar direcția lor dominantă a fost regresivă. La originea acestor ritmuri diferite se găsesc revoluțiile din 1989, deschizătoare de drum către o triplă transformare istorică: națională, politică și socio-economică. Marea schimbare de ordin național a constat în recuperarea imediată a suveranității de către țări care s-au aflat aproape o jumătate de secol sub ocupație militară străină. Restaurarea suveranității acestor state a generat, în rîndul numeroaselor minorități pe care le includ, un puternic avînt spre autonomie. Drept urmare, existența unor dintre aceste state este mai puțin amenințată din exteriorul decît din interiorul granițelor lor. De aici eliberarea unei extraordinare energii naționaliste, care a și început să provoace dezintegrarea anumitor state, începînd cu URSS și cu Iugoslavia.

Sub raport politic, revoluțiile au restabilit instantaneu institutiile democratice, pluralismul și libertățile individuale. Baza legală a acestor transformări istorice a fost însă, în genere, extrem de fragilă. În bună parte datorită acestei fragilități, respingerea autoritarismului a început să degenezeze în respingerea a autorității legale. Pe măsură ce sînt exercitate în afara unui cadru legal, libertățile individuale riscă să împiedice consolidarea noulor instituiții democratice. Efectul general este deteriorarea crescîndă a ordinii sociale, considerabil agravată de valul naționalist care, în unele țări, amenință să domine viața politică.

Schimbările cele mai profunde sînt acelea care au — ori urmează să aibă — loc în plan socio-economic. De-a lungul ultimilor doi ani, s-au întreprins diferite încercări de transformare a organizării economice și, implicit, a structurilor sociale. Toate aceste încercări au inclus, într-o formă sau alta, liberalizarea prețurilor, convertibilitatea monedei naționale și un anevoios demers al privatizării. Ceea ce societățile est-europene au izbutit pînă acum să precădea economia de piață nu fost mai cu seamă efectele ei cu caracter perturbator: inflația, șomajul și un dezechilibru dinamic al veniturilor. Drept urmare, stagnarea economică stalinistă a fost înlocuită de declinul economic post-stalinist. În această primă fază, încercările de a reforma atît de inefficientă economia stalinistă se dovedesc mai puțin eficiente decît însăși economia stalinistă. Declinul este evident atît în producția socială, cît și în nivelul de viață al populației.

Dacă încercăm să comparăm schimbările intervenite la aceste trei paliere, putem observa câteva trăsături comune: toate sînt mai mult sau mai puțin incoerente, contradictorii, reversibile și asincronice. Rezultatul lor pentru moment este un soi de asimetrie dinamică a structurilor, în care transformările economice pozitive sînt cele mai lente și mai puțin productive. Schimbările necoerente, precipitate, contradictorii și asincronice generează, înăuntrul corpului social, un viguros impuls

general către dezintegrare și instabilitate. Spre deosebire de conjuncturi, structurile se definesc printr-un grad indispensabil de stabilitate. Din acest motiv, perpetuarea instabilității sociale implică destrucțiunea societății. Teoretic vorbind, pare de la sine-inteles că tranziția nu poate fi disociată de un înalt grad de instabilitate. Pe de altă parte însă, un înalt grad de instabilitate nu reprezintă proba suficientă a intrării noastre în procesul de tranziție. Pentru a fi optimist, ar spune că dacă în urmă cu doi ani ne zbatem în criza dezintegrării stalinismului, acum ne scufundăm în criza posibilului tranziției spre post-stalinism.

Stadiul prezent al procesului este departe de a oferi certitudini și satisfacții. De unde vin oare enormele dificultăți pe care acest proces le întâmpină? Nu cred că sursa lor primară se află într-o rezistență socială deliberată, opusă procesului de tranziție. Fără îndoială, o astfel de rezistență se manifestă, dar nu este preocupătoare. Ceea ce preocupă este, dimpotrivă, un larg consens contra oricărei încercări de a restaura economia de comandă, împreună cu ingredientul ei inevitabil: o dictatură sustrasă celui mai minimal control social. Motivațiile fundamentale ale acestui consens nu sînt de ordin doctrinar, ci pragmatic. O lungă și amară experiență a spulberat pînă și ultimele iluzii deosebite potențialului economic al ordinii sociale staliniste. Acest sentiment, împărtășit atît de cele mai radicale curente anti-comuniste cît și de partidele comuniste, are un considerabil impact omogenizator. Obstacolul cel mai insurmontabil împotriva restaurării economiei staliniste de comandă îl constituie inefficienta inevitabilă și extensiv demonstrată a acestei economii.

Dar dacă un astfel de consens există cu adevărat, atunci de ce în locul unei tranziții line întîmpinăm această instabilitate spasmodică, al cărei sens este atît de anevoie descifrabil? Una dintre cauze rezidă în însăși natura acestui consens, care este totodată unilateral și incoerent. Unilateralitatea lui constă în faptul că acesta este un consens în negativitate, el operează pentru respingerea economiei de comandă, dar nu și pentru edificarea alternativelor pozitive a acesteia. Definit în raport cu trecutul, consensul se fărîmîtează în raport cu viitorul. Ne putem uni în opera de demolare, nu însă, sau nu încă, în opera de reconstruire.

Incoerenta semnaltă decurge cu precădere din declinul generat de primii pași în direcția reformei economice. Acești primii pași au reușit să paralizaze economia de comandă, dar nu să o înlocuiească printr-o economie

de piață funcțională. Din simultaneitatea acestor două schimbări se naște simultaneitatea a două imperative majore: cel al tranziției și cel al supraviețuirii. Articulația acestor imperative este mai mult decît anevoioasă. Manifestarea lor poate fi concomitentă — satisfacărea lor nu. Pe măsură ce declinul general se accentuează, incompatibilitatea lor devine tot mai evidentă. În stadiul actual, nevoile supraviețuirii frînează progresul tranziției care, la rîndul său, afectează nevoile supraviețuirii. Presiunea contrară a celor două imperative scoate la iveală inegalitatea lor: supraviețuirea este nevoia biologică supremă, pe cînd tranziția reprezintă, deocamdată, un proiect uman.

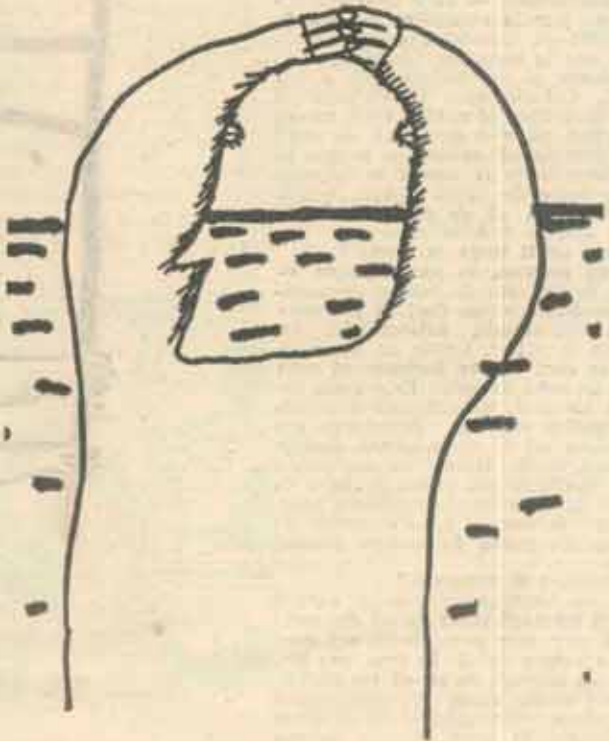
Disjuncția respectivă provoacă apariția unor roluri sociale corespunzătoare și a unor agenți sociali predispuși să le asume. Fiecare dintre cele două imperative își află înăuntrul societății proprii săi sprijinitori care acționează ca agenți sociali ai priorității unuia dintre ele. Nici unul dintre agenți nu se împotrivesc nici supraviețuirii, nici tranziției, înțelegând în acest context ca reformă a economiei. Problema nu constă în alegerea unuia dintre cele două obiective, ci în modalitatea conectării lor. Societatea manifestă în aceste împrejurări o atitudine care s-ar putea numi un consens conflictual. Conflictul care se dezvoltă înăuntrul acestui consens nu exprimă antagonismul dintre reformă și contra-reformă, ci opoziția dintre o reformă radicală și o reformă moderată.

Așa cum s-a profilat pînă acum, agentul social al reformei radicale reprezintă un ansamblu puțin omogen. În componența lui intră în primul rînd organizatorul firesc al reformei — guvernul. Lui i se alătură beneficiarii prezumtivi ai privatizării: țărani, o parte din aparatul vechiului regim, descendenții acestuia, dar, totodată, și descendenții fostelor clase conducătoare din perioada prestalinistă. Agentul reformei moderate pare pentru moment mai puțin eterogen. El include în cea mai mare parte majoritatea populației active — diversele categorii de salariați, cărora li se adaugă pensionarii și, bineînțeles, șomerii.

În această privință, categoria socială cea mai divizată pare a fi aceea a fostului aparat. În care se găsesc atît susținătorii ai reformei radicale, dornici să se privatizeze, adversarii ai reformei, dornici să restabilească economia de comandă în care să-și păstreze vechile poziții, cît și partizanii ai unor reforme moderate, dornici să obțină ambele tipuri de avantaje. Lăsînd de o parte guvernul, a cărui orientare variază cu componența sa, principalul obiectiv urmărit de agentul social al reformei radicale este proprietatea privată, incluzînd acumularea privată. De partea sa, agentul social al reformei moderate urmărește să dobîndească pe cît de lute cu puțință standardele de consum ale societăților occidentale cu ajutorul unor schimbări economice cît mai puțin perturbante. Potrivit acestei din urmă viziuni, reforma ar avea datorită să preîntîmpine (deosebi trei genuri de perturbații): șomajul, inflația și acumularea privată resimțită ca speculă și ca injustiție socială. Este limpede că nici una dintre cele trei perturbații nu a existat în stalinism.

Examinăm sub această incidență, în raport cu stalinismul, reforma radicală apare orientată către o discontinuitate totală. Dimpotrivă, în raport cu stalinismul, reforma non-radicală, moderată, apare orientată către un amestec de continuitate și discontinuitate. Această aspirație ambiguă este cel mai insistent exprimată de producătorii industriali și de sindicatele lor. La temelia acestei ambiguități nu se află o strategie, ci o inclinație spontană de a asocia folosirea integrală a mijlului de lucru, stabilitatea monetară și un relativ egalitarism economic, proprii ordinii sociale staliniste, cu democrația politică și cu relativa eficiență economică, proprii ordinii sociale anti-staliniste. Așa-numitul comunism este astfel respins ca intoleranță politică și ineficiență economică, dar apărat ca paternalism social. De aici paradoxul crizei politice în lanț: guvernele est-europene sînt constituite pe baza unui vot majoritar cu scopul de a înfăptui o reformă economică radicală contestată de aceeași majoritate care le-a ales.

Din acest paradox decurg două consecințe imediate. Una este instabilitatea guvernamentală care bîntuie Europa de Est; cealaltă este scepticismul crescînd cu care noile elite politice din aceleași țări privesc mecanismul majoritar ca sursă fundamentală a legitimității. Este greu de spus care dintre aceste consecințe ascunde mai multe prizații. Oricum, procesul istoric se află într-o etapă în care democratismul radical și reforma economică radicală par foarte greu de conectat. Iar o eventuală reformă economică anti-democratică s-ar dovedi la fel de vulnerabilă ca o democrație îndreptată contra reformei economice. Problema noastră comună în acest moment constă în găsirea mijloacelor care să permită evitarea ambelor pericole.

LUCIAN RAICU

SECRETUL UNUI FEL DE A FI

Instalarea în fulgerătoare viteză a lui Václav Havel la Castel, ca președinte al Cehoslovaciei — în fotoliul lui Masaryk, filosof, intelectual și el de mare anvergură — avea desigur, la sfârșitul precipitat al anului 1989, ceva (ceva de-a-binecia și dintr-un miracol, așa a fost resimțit de noi toți). Havel însuși pare mărturisca că i se pare că visează și că se va trezi din vis, a doua zi, după o noapte idilic instalată și cu totul tributară irealității, din nou la pucărie, adică în adevărată realitate. Desigur, numai că evenimentele neașteptate, miracolele care iau toată lumea pe nepregătite, nu se nasc chiar din spuma mării, le fac, le mai și fac, oamenii însuși, chiar aceia care au sentimentul că trăiesc la un moment dat o întâmplare providențială — deloc neînsemnată, fiind în ele, în aceste miracole, partea de contribuție, din vreme cristalizată, a protagonistului lor — a celui propulsat în primul plan al „vizibilității” lor, așadar a „censurii” însuși.

Meritul biografiei întocmită de Eda Kriseova, scriitoare și jurnalistă născută la Praga în 1926, purtător de cuvânt al Forumului Civic înalte de „miracol” și consilier al Președintelui după „consumarea” sa — este acela de a încerca să dea toată panderea cuvenită aportului oamenilor, metodicii contribuții a protagonistului însuși la săvârșirea aproape fabulosului eveniment, de a încerca — alifet via — să „raționalizeze” aparenta minune, să explice — printr-o minuțioasă reconstituire — „visul” (dovedit a fi nu numai vis) al descinderii lui Havel, al „miracolului” — scriitorului de piese „absurde”, al discipolului lui Ionesco și Beckett, al exilului — pus pe meditații „scoarțelor” lui de eficacitate — în „la impenetrabil și inexpugnabil Castel”...

Explicațiile vis de departe, motivările — alinații omenescii poate fi vorba de motivări în sensul prea strict al cuvântului — sînt ascunse adine în biografia deloc fantastică a eroului, totuși, fantastice naratiuni, în datele adolescenței și chiar ale tinereții copilării cu grijă ocrotite de fuziunile istoriei (sintem în anii ocupației germane în care se alina de-a războiul mondial), motivările sînt însă mai cu seamă, și înalte de orice altceva, îngemănate în secretul unui „fel de a fi”, al unei structuri mentale (antici, pînă o structură morală) foarte de timpuriu revelate. Autoarea cărții

consultă la început caietele de însemnări ale doamnei Havel — lată că mama viitorului președinte ținea un Jurnal (J), ca și tatăl său, inginerul de cîntă, ca și bunicul dinspre mamă — ambasador al lui Masaryk la Viena, ca și bunicul dinspre tată, renumit inginer și constructor, dar și intelectual „burghez” de marcă — și acestea toate de la sine spun ceva despre mediul formativ și despre îngrijita educație familială a scriitorului. Autoarea biografiei de astăzi descoperă acolo relatarea unei scene din care face un soi de motto al cărții și care cu certitudine ar putea constitui o cheie a personalității lui Havel, un nucleu genetic, un fenomen original al viziunii sale despre lume — sper să nu exagerez dar găsesc aici aproape tot ce e „de știut”, tot ce e (esențial) de reținut pentru definirea unui tip de „sensibilitate”, de inteligență prematur „morală”, a unui ireductibil fel de a privi lumea, oamenii, lucrurile. Iată despre ce e vorba:

„Un prieten al părinților micului Václav i-a vizitat la Havlov. După plecarea musafirlor, Václav a exclamat: „Ciudat lucru că domnul acesta nu are cocoadă”. „Ce vrei să spui cu asta?” — „La întrebarea mama sa. „Mi se pare, judecînd după cum arată, că ar trebui să aibă o cocoadă”. Mama lui Václav a albit de ocazie pentru a explica fiului ei erudit destinul al cocoadelor și tristețea unei femei care dă naștere unui copil cocoadat. Atunci Václav a făcut următoarea remarcă: „Adevărat, dar pe de altă parte (s.n.), ce oribil trebuie să fie pentru o mamă cămăla să nască un copil lipsit de cocoadă”. Acest „pe de altă parte” al copilului Havel spune destul despre conștienta „ciudătenie” (unii s-ar grăbi să-i zică „malformație”) a gândirii — nemăsurat de comprehensive, măcina-tă de nevoia identificării cu „cealalt” — viitorului (dar fundamental neschimbatul) domn Havel... Un domn, cu adevărat un domn.

Acest „domn” este obiectul, este subiectul biografiei pe care o citim în traducere franceză. O carte frumoasă despre un om „frumos”, cu și fără ghilimele, frumos la propriu, încă și mai frumos, „la figurat”.

Ce l-a determinat să fie ceea ce vedem bine că este? În nici un caz încercarea de a atinge cu orice preț un prag anume al recuzitelor în literatură, în viața publică, în nici un caz ambizia leșită din comun a „străpunge-

rii” spre locul maximei afirmări, ambizia recunoașterii elitei în ochii altora, voința expresă și „dură” a înțietății la care ne-am putea gândi contemplant rezultatele... Totul, dimpotrivă, este firesc și „lent” în procesul formației și al afirmării sale ca om de cultură, om de teatru, scriitor, vrînd-nevrînd opozant politic și lider de opinie, totul în comportamentul și în „gesticulația” sa nu se poate mai decență, mai stăpînită, mai lipsită de ostentație, mai puțin obsedată de impresia și de ceoul pe care le va provoca — totul inspiră încredere, totul „respiră” într-un aer de imperterbabilă normalitate, totul este marcat de ceea ce ar merita să fie numit: o eleganță a firescului. Poate cea mai rară dintre calitățile oamenilor de seamă. Căciarea propriei identități pare la el indisociabilă de riguroasă atenție la „cealalt”, de receptivitatea îndurată-îngrijorată față de „identitățile” străine, niciodată — în ochii săi albaștri și larg deschisi — mai puțin importante. Inire copilul cu sensibilitate intens imaginativă, bizar neliniștit de suferința — pentru el una de maximă proximitate! — a „mamei cămăle” descoperind că a adus pe lume o făptură „fără cocoadă”, adică sortită unei viețuiri anormale — între acest copil și „Domnul Havel” (sau „Președintele Václav Havel”) nu e deosebire de substanță, linia „caracterului” urcă de-a dreptul și neabătut, rămîne doar să-l observăm — pe firul vișteii — punctele de intersecție, confirmările, înnoirile originar-irreductibile. Inul tipar al identității de sine. În vom regăsi la douăzeci de ani, cînd Havel debutează ca literat, de-a lungul unei adolescențe limpeză și al unei tinereți ferite de compromisuri (și cînd se întimplase asta? în anii cîincizeci al Estului totalitar), apoi în anii relativei deschideri culminînd cu primăvara pracheză și cu invazia sovietică, în anii refuzului „normalizării” și al prăbușirii speranței, la ceasul redactării Chartei 77, la vremea anchetelor politicești, la supravegherile și persecuțiilor, în anii de detenție și al „scriitorilor către Olga”, prima detenție de aproape cinci ani, urmată de a doua și de a treia, al „scriitorilor către Husak”, al respingerii ofertelor de exil, primite din afară, dar și din partea autorităților, al renunțării speranțelor, al spectaculoaselor „răsturnări” și al revoluției „de catifea” (calificarea, non-violența, rezonabilitatea,

în fine „măsură” aceea de aur foarte în firea lui Václav Havel...) ca și la ceasul „președinției”, al onorurilor de la Castel acceptate în resemnare și cu ironică rezervă, dar și al împovărației răspunderii și al grijii de a-și ocroti un minim (și alii de răscăpat „havelian”) spațiu interior, un imposibil răgaz de solitudine și meditație — în absența căruia Puterea (forțe putere, oricît de bună și de nobilă i-ar fi sorginea...) risă să mutilizeze, să instrăineze, să abrutizeze. De la copilul regăsit în jurnalul intim al mamei, al Doamnei Havel, cu a sa ciudată înclinație de a-și reprezenta identitatea fiecărei făpturi date de Dumnezeu și pînă la exponentul de astăzi al unei „filosofii” a existenței trăite în „spiritul adevărului”, de la adolescentul pasional de Kafka, de Hrabal, de Ionesco, format și în cultul europenei, civilizatei, democratice „republici a lui Masaryk” și pînă la unanim respectatul Președinte de astăzi cu a sa tentativă de a re-întrupa valorile acelei republici, de a reconcilia alții ei se mai poate, morala și politica — cartea discret îndrăgostită (cum altfel, cînd hă-batul, cînd eroul ei se numește Havel!) izbutește să construiască foarte plauzibile punți de comunicare. Face o cîntec o „cevă” vitală, unică, prapaspă, continuă.

Lipsit de atribuțiile exterioare ale omului providențial, ale charismei care — de atîtea ori, într-un fel periculos — supune și subjugă eroul acesui „discurs îndrăgostit”, omul constituit numai din „miez” și din „fibră”, demnitate, simț al onoarei, sensibilitate imaginativă, fidelitate față de adevăr, fidelitate față de sine — este cu siguranță unul din personajele cele mai fascinante ca substanță umană intelectuală și morală și în același timp mai demne de crezare și mai cu eleganță „atrăgătoare” ale furtuosului nostru sfîrșit de secol. Merită din plin să-l cunoaștem (biografia de azi oferă destule date și informații culesse din imediata sa intimitate), merită mai ales — în momente critice, în momente de cumpănă, de extremă dificultate a opțiunilor — să ni-l reprezentăm în gînd, să ni-l „închipuim”... Ne este „de ajutor”, de folos, ne este și ne va fi — da, poate de-abia de aici înainte... De cite ori ni se va impune urgența ca la Castel, „chiar acolo, să se afie Havel, Un om ca Havel.

RIGORILE INCERTITUDINII

Un interviu (inedit) cu VÁCLAV HAVEL

● Ce v-a surprins în universul Puterii?

● Mă amuză, cu fiecare zi ce trece, cîtă importanță au însușirile politice, cîtă încredințare pot avea trăitorii lor de caracter — pozitive ori negative — pentru destinul a milioane de suflete. Este, pentru mine, o experiență șocantă, surprinzătoare, telenasă atît pe „scena” internă, cît și pe cea internațională. Nu de mult am văzut „Rezele Loar” în montarea Nationalului englez. După experiența mea în postura de președinte, tragedia amărăciunilor mi se adresa într-un limbaj cu totul nou.

● V-ați găsit să scrieți o piesă despre mediul prezidențial?

● Din întâmplare, am început să scriu o asemenea piesă în 1989. După Revoluție, am aruncat manuscrisul; poate cîndva voi reveni asupra subiectului. Piesa se petrecea în lumea puterărilor, cu toate că nu aveam — la acea vreme — cunoștințe despre acea lume, pentru că nu mă întîlnisem în ea, mă interesa, într-un anumit sens. Mă preocupa tema despărțirii de Putere; cum, în ce mod avea loc epilogul, cum se despart potențialii de ea? În timpul scrierii acestei piese mi s-a întîmplat deseori să-mi imaginez situații pe care mi-a fost dat să le trăiesc mai tîrziu. Nu este un merit, este produsul tahnice al dramei cu un astfel de subiect.

● Dacă sîi fi înlocuit în funcție, ar fi pentru dumneavoastră sfîrșitul lumii?

● Absolut deloc.
● Cîntărețul rock Michael Kocáb ne-a destăinuit — pe jumătate ironic, pe jumătate serios — că noul regim v-a anihilat ca artist, întrucît v-a deposedat de subiecte. Ca dramaturg, îi dați dreptate?

● Cu cîteva zile în urmă am avut o întîlnire cu oamenii de teatru, o întîlnire similară cu cea pe care am avut-o în noiembrie 1989. Am vorbit o seară întreagă despre acest subiect — dacă ne-am pierdut ori nu temele abordate odinioară. M-au potopit cu întrebări, m-au descurtat, m-au ous la încercare. Dacă as avea timp, mijloace și posibilitatea de a mă concentra... Colegii, care beneficiază de mai mult timp liber și pentru scria, mi-au replicat, ritos, că e o chestiune de ani; subiectul trebuie să geseze o vreme în cuget, înainte de a fi turnat în formele unei piese bune de jucat. Totuși, personal, am impresia că as ști cu precizie despre ce anume trebuie să scriu.

● Si care ar fi tema în cauză?

● La ora aceasta, în jurul nostru, există mai multe situații demne de atenție. Cu deosebire, mi-as dori să pot surprinde anumite situații existențiale, nu doar temea de viitor, temea de libertate, ci modul în care ele se instaurază prin temea de trecutul propriu. Este tema scotellii cu trecutul, examinarea raporturilor cu politica secretă. Societatea era prinsă într-un soi de urias năvod. Ochurile au fost rupte. Numai că societatea se simte înspăimîntată acum de felul în care a fost întretinută, de reflexele acestei sîrîi. Mi se pare o temă deosebit de atrăgătoare din punct de vedere dramatic.

● Ați putea-o circumscrie?

● Să ne imaginăm; cineva, care a fost o viață întreagă vizat de cei din politica secretă, der, prin subterfugii, s-a descotorosit, s-a fîrît de el. În fine, are impresia că s-a mintuit de el, că l-a păcălit pentru totdeauna. După revoluție omul nostru se simte liber, gîndind că de acum va avea liniște. Si brusc, o nouă temere

